

Lau E Kapunu Ae Pol Pa'e Ta Re Ngae Korin Kana Turunglomatana

Lau laekia ka i a lau ae Pol ba kia ta ra lopatokonakana te Karais reke momo ngae Korin. Korin ka i a maga kunna te e bollau ore momo pala ngallo nga porovins ae Akaia nga ina ra Girikme ke momo ngi. Pol muni ka i a agau e kapunu ta pulingmalagange pangamologa e pe e te Karais nga inaeala.

Ngallo nga lau laekia Pol ke tunge pangamologa palu reke gingging ta ra lopatokonakana re ngae Korin. Pangamologa palu rae Pol kanna keke role ta palingtete ba kalingpala palu reke momo ngaliua nge ri. Ba nga pangamologa panu Pol ke umma ta alange oru ra ri ke ballaga tao nga lau te eke ba kia te i pala.

Oru e bollau raumana ae Pol matea ta ra lopatokonakana te Karais re ngae Korin nga loreamatana kia ka i a bainga e nga matengraumanange ragau pattoto. Minmina na i ke pa'e pangamologa ore role roma,

“Ngaroma iau nga pamolloga ka kaling rae ragau o ka kaling rae angelome, ava bainga e nga matengraumanange ragau pattoto ke sane momo nge iau, na iau ka lele ma oru ra maireia mana, basema paro o gargara.

Ba ngaroma iau nga kau ka tunga e nga tonge Nutu kaona, ba nga laumatana ka orume

kinung reke ko, ba lomataname kinung, ba ngaroma iau nga kau ka lopatokona ta bongalale kapangngme, ava bainga e nga matengraumanange ragau ke sane momo nge iau, na iau ka lele ma oru a sana puna. Minmina na sonrau, ka oru mologi reke momogingging minakai roma: lopatokona, ba momongkala, ba bainga e nga matengraumanange ragau pattoto. Ava ne bollau raumana nga ri mologi kinung ka i a bainga e nga matengraumanange ragau pattoto.” (1 Korin 13:1, 2, ba 13)

¹ Ka iau ae Pol ae Nutu kiu iau ta kumangng ka kumangng e nga aposel orae Iesus Karais kanna kurumea Nutu lonangana. Omua Sostenes a i a kolingara te ngallo nge Karais, ² mangng ka papa'e lau laekia te miau re ngae Korin ra lopatokonakana te Nutu. Mangng ka pa'e te miau rae Nutu toro miau te i muni ine pagiu miau kala nge Karais Iesus, ba ke kiu miau ta miau lelung ra ragau reke tupu. Bae Nutu ke bai minmina mana ka ragau kinung re nga magame kinung onreke kinpataetaea Iesus Karais A Avolaukita giana. Ka i ae Avolaukerea ba ka i ae Avolaukita bole.

³ Mangng ka kavkave Nutu a i ae Tamara ta i kala nge Iesus Karais A Avolaukita ngeke tunge lopengana ba momongpengana ae ri te miau.

Pol Ke Kinpataea Nutu Giana

⁴ Iau ka kalapagpage Nutu ae iau ka kaeme kinung ina iau lauvavai te miau. Ka kalapagpage kurumea tungngana mana ka lopengana ae i te miau ina miau ka pagiu miau kala nge Karais

Iesus. ⁵ Iau ka role minmina ta nga orume kinung Nutu ke bai kamiau ta miau lelung ma ra kilipukana raumana ine pagiu miau kala nge Karais. Ka miau ra kilipukana nga pangamologa ngamiaungana ba lomiamatananganame kinung ⁶ nga ina pangamologa e te Karais a ragau ke ture te miau ke piau masi mannangana nge miau. ⁷ Minmina na miau ka sana ka moro ta tunga te nga tunga onrae Kannu E Tupu tungu rea ina miau ka momalla ba ka kelkela ta inae Nutu la pangapotange Iesus Karais A Avolaukita. ⁸ Ba i ke la pangagingginga miau ta nge lele nga kae e nga ronga, ta baina nga kae orae Iesus Karais A Avolaukita ka sana la agau te la totorong ta patonge baingamiaungana te e soali. ⁹ Nutu e kiu miau ta balingamiau kae Tuna a i a Iesus Karais A Avolaukita sane la kanga miau.

Kalingpala Ngaliua Nga Ra Lopatokonakana

¹⁰ Kolingau memena ngallo nge Karais, nga Iesus Karais A Avolaukita giana iau ka tanikala miau ta miau nga siamiaukena ka oru ra miau ka rorole tao, ta baina sana nga kalingpala ngaliua nge miau. Ava ngaka pulisivala miau kinung ka lomiamatanangana ba lomiauvaingana kena mana. ¹¹ Iau ka role minmina kurumea, ragau palu rae avale a giana nge Kloe keke ture baingamiaume te iau ina miau ka palivalvali ka kaomiaume. Kolingau memena ngallo nge Karais, bainga laeala ke sane pe. ¹² Iau ka longe pangamologa ta ina ragau palu nge miau keke rorole roma, “Mangng ka tatao kurumea Pol.” Ba palu muni keke rorole roma, “Mangng ka tatao kurumea Apolos.” Ba pattoto keke rorole roma,

“Mangng ka tatao kurumea Pita.” Ba pattoto muni keke roma, “Mangng ka tatao kurumea Karais.”

¹³ Iau ae Pol ka bai ta roleng gingging paka miau roma, Karais ka mirana kena mana, ke sane kalipala. Ba ragau ke sane ke katupite Pol nga maiskovu ta ravunglele miau. Ke sa bavakena. Ba miau ka sana ka rave pangamagoe nge Pol giana. ¹⁴ Iau ka laupe roma, iau ka sana pamagoea ragau papatu re nge miau. Ka pamagoea Kirispus bae Gaius mana. ¹⁵ Ka laupe kurumea, ka sana agau te nge role roma i ke rave pangamagoe nga giau. ¹⁶ Ba iau ka pamagoea Stepanas ba reke momo nga bale ae i. Ava ka sana laumatana, ka pamagoea agau te muni o ke sa? Ke sa nanguni. ¹⁷ Iau ka role minmina kurumea, Karais ke sane ba iau ta pangamagoenge ragau. Ke sa. Ke ba iau ta pulingmalagange pangamologa e pe e te Karais. Ba iau ka sana kallegemasia pangamologa ka lomatana re nga mogalo laekia e ngape ta utunge ragau ki. Iau ka role minmina kurumea, ngaroma iau nga kuma minmina, na nga bai kae Karais matengana nga maiskovu ta i sana nga ginggingngana ta kumangng nga ragau.

Karais Ke Papote Nutu Lonamatanangana Ba Ginggingngana

¹⁸ Iau ka role minmina kurumea, pangamologa e ta Karais matengana nga maiskovu ka i a pangamologa ora sana mirana bavakena ta reke lola ta raunga nga sia. Ava te ita rae Nutu umma ta ravunglele ita, Karais matengana nga maiskovu ke papote Nutu ginggingngana. ¹⁹ Ta ri keke pa'le

Nutu pangamologangana nga Lau Ae Nutu Kanna pala ore role roma,

“Iau ka la kauunge ra lomatanakana lorea-
matananganame;

ba ka la pulingvalakalange ragau
reke kallegemasia pangamologa
pangamologangareame.”

²⁰ Pangamologa nginngina keke tuture inae Nutu bai ka lomatanana re nga mogalo laekia e ngape ta ri lelung ma oru ra sana purea. Minmina na agau e roma i a lomatanakana ka i ae? Ba agau e roma i a lonamatana ka bangapaga rae Nutu kanna ka i ae? Ba agau e roma i a lonamatana masi ta baling ka pangamologa re nga mogalo laekia e ngape ka i ae? ²¹ Iau ka role minmina kurumea, nga lomatanana ae Nutu ore ngailu raumana, i ke bai ka re nga mogalo laekia e ngape ta ri manereasa loreamatana kia ka ri muni loreamatananganame. Ava i ka lonasereng raumana ta ravunglelelunge ragau ra loreapatokona ta pangamologa ora mangng ka pulimalage. Ka i a pangamologa ora re nga mogalo laekia e ngape ka loreavavai roma, ka sana puna bavakena. ²² Iau ka role minmina kurumea, Iurame keke matea ta ri kelange killa reke bollalau, bae Girikme keke sissilia lomatanana, ²³ ava mangng ka pulimalage pangamologa e ta Karais matengana nga maiskovu, ora Iurame ke tage kaereame kia ba keke pupu, ba ra sana ri ra Iura ke roma, ka ora sana puna bavakena. ²⁴ Ava ta ragau rae Nutu kiu rea te i, onra ri ra Iura ba Girik kinung, Karais ka i ae Nutu ginggingngana ba Nutu lonamatanangana e pe.

²⁵ Iau ka role minmina ta lomatana ae Nutu ora ragau ke roma ka sana puna, ke ngailu raumana nga ragau loreamatananganame. Ba gingginga ae Nutu ora ragau ke roma ka sana likina, ke gingging raumana nga ragau gingging ngareame.

²⁶ Kolangau memena ngallo nge Karais, miau nga lomiaugaliu ta momongamiaume inae Nutu sane kiu miau te i tale. Ka sana papatu nge miau ra lomatankana nga re nga mogalo laekia e ngape kelangareanganame. Ba ka sana papatu nge miau ra giareame ke bollalau. Ba sana papatu nge miau ra ri ra ravollalau raumana.

²⁷ Avae Nutu ke tore oru ra ragau re nga mogalo laekia e ngape ke role roma, ka sana purea, ta baina i nge pavalengea ra lomatankana. Bae Nutu ke tore oru ra ragau re nga mogalo laekia e ngape ke role roma, ka sana likirea, ta baina i nge pavalengea ra karea ka gingginga. ²⁸ Bae Nutu ke tore oru ra ragau ke kanpe rea, ba oru ra ragau ke sane ke mate rea. Ba i ke tore oru ra ragau ke roma, ke sane ke momo, ta baina i pangavesange oru ra ri ke roma, ke momo. ²⁹ Ba i ke kuma minmina ta baina agau te ke sane nge mulia ka i muni nge Nutu raguna. ³⁰ Nga Nutu kumangngana mana, na miau kaka pagiu kala nge Karais Iesus. Nae Karais ke lele i ae Nutu lonamatanangana e pe puna te ita, ba ke lele i a pamau ta ita ravunge Nutu patongana kita ka ra baingareame ke tupu nga raguna. Bae Nutu ke toro ita kae Karais, ba ke kolilele ita kae Karais. ³¹ Nga oru nginngina mana na ri keke pa'e pangamologa nga Lau Ae Nutu Kanna pala ore role roma,

“Agau e bai ta mulianga nge mulia ka oru rae Nutu kuma ki.”

2

Pol Ke Pamologa Kurumea Kannu E Tupu Ginggingngana Ore Umma Ngallo Nge I

¹ Kolangau memena ngallo nge Karais, ka ina iau atu te miao na ka sana pulimalaglage pangamologa re ta Nutu kumangngana nge Karais ma iau a agau e kallegemasia pangamologa o ma iau a lomatana kana. ² Iau ka sana kuma minmina ta iau ka materaamana roma, ka ina iau momo kala nge miao na sana laumatana ka otetoto. Ka laumatana kae Iesus Karais ba matengana nga maiskovu mana. ³ Ba ka ina iau momo kala nge miao na ka likigusa, ba ka matautau. Ba mirau ke mamallu raumana. ⁴ Ba pangamologangau ba pulingmalagangau ka pangamologa ke sane loakurumea basema ina agau nge unte ragau ka i muni lonamatanangana. Avae Kannu E Tupu ke pakosininge ginggingngana ⁵ ta baina miao sana nga lomiauapatokona ta ragau loreamatanangana, ava nga lomiauapatokona ta gingginga ae Nutu.

Lomatana Orae Kannu E Tupu Tunge

⁶ Ava ta ragau reke matua tapu pangamologa ora mangng ka rolea ka i a lomatana e pe. Ava ka sana i a lomatana te ore nga mogalo laekia e ngape. Ba ka sana i a lomatana ae kelangpatalime reke momo ka kae kakai re sonrau beke momo ka panna te mana. Ke sa. ⁷ Mangng ka rorolea lomatana ae Nutu ora ragau ka sana loreamatanana kia. Ka i a lomatana e pe ore ko nga ragau, ba

ka i a lomatana e pe orae Nutu pulia pala nga orume lelangareangana ta ita lelang nga olamana e toakala. ⁸ Ka i a lomatana ora kelangpatalime reke momo ka kae kakai re sonrau ka sana loreamatana kia. Ta taroma ri ta loreamatana kia, na sane teke katupite Avolau a kana ka olamana e toakala nga maiskovu. ⁹ Ava ollaeala ke loakurumea pangamologa nga Lau Ae Nutu Kanna e role roma,

“Nutu ke kalitupe oru ra ragau matarea kanname ke sane ke kela rea, ba longareame ke sane ke longo rea,

ba oru re sane ke lele nga ragau loreame.

Nutu ke kalitupe oru nginngina kinung ta tunga rea ta ragau reke materaumane.”

¹⁰ Ava iau ae Pol nga role roma, Nutu ke papota rea te ita kae Kannuna.

Iau ka role minmina ta Kannu Ae Nutu ke paerpaere orume kinung, ba ke paerpaere oru reke ko nge Nutu bole. ¹¹ Ta tai ka lonamatana ka oru reke momo ngallo nga agau tetoto? Ka sana agau te nga lonamatana ka ore momolu nga agau tetoto, agau laeala kannuna mana ka lonamatana ka oru reke momo ngallo nge i muni. Ba ollaeala ka tongana kena mana nga ina agau te ka sana lonamatana ka oru reke momo ngallo nge Nutu, Kannu Ae Nutu mana ka lonamatana ki. ¹² Na ita ka sana ka rave kannu ore pa nga re nga mogalo laekia e ngape. Ke sa. Ita ka rave Nutu muni Kannuna, ta baina ita nga loramatana ka oru rae Nutu tungumana rea te ita. ¹³ Ba ita ka rorole ta oru nginngina bole, ava ka sana ka pamolloga ka pangamologa onreke palomatantane ragau ka

agau lonamatanangana mana. Ke sa. Ita kaka pamolloga ka pangamologa onrae Kannu Ae Nutu palomatantana ita ki. Ba ita kaka rorole ta oru rae Kannu Ae Nutu kanna ka pangamologa a kanna. ¹⁴ Ava agau a Kannu Ae Nutu sane momo ngallo nge i, ka sana omona ta i ngatangngkale oru rae Kannu Ae Nutu rorole tao kurumea, ri ka tongarea kena ma oru ra sana purea te i, ba i ka sana lonamatana ki. I ka sana lonamatana ki kurumea, i ka sana lonakananna rea ka lomatana orae Kannu Ae Nutu tunge. ¹⁵ Ava agau a Kannu Ae Nutu momo ngallo nge i ka lonakananne oru rae Kannu Ae Nutu kanna kinung. Ava ka sana nga agau te nga lonakananne agau laeala a Kannu Ae Nutu momo ngallo nge i. ¹⁶ Ke loakurumea pangamologa eke pa'e pala nga Lau Ae Nutu Kanna ore role roma, “Tai ka lonamatana ka Nutu lonamatanangana ta baina i pangalomanange Nutu?”
Ava iau ae Pol nga role paka miau roma, Karais lonamatanangana ke momo ngallo nge ita.

3

Kalingpalame Keke Momo Ngaliua Nga Ra Lopatokonakana Re Ngae Korin

¹ Kolangau memena ngallo nge Karais, ka ina iau momo kala nge miau pala, na iau ka sana role kamiau ma miau ra ragau rae Kannu Ae Nutu momo ngallo nge ri. Ke sa. Iau ka pamologa te miau ma miau ra ragau reke momo mana ka mirarea tale. Ba kaka momo ma miau ra lagalaga ngallo nge Karais tale. ² Iau ka sana pakani miau ka kaning e gingging. Ka pasiu miau ka siu

mena kurumea miao ka sana likimiau ta kaninge kaning ore gingging. Ba sonrau bole miao ka sana likimiau tale ³ ta miao kaka momo mana ka miramiaume. Iau ka role minmina kurumea, bainga re nga kelangalele ba bainga'iu keke momo ngaliua nge miao. Ba bainga nginngina keke pakosining roma, miao ka tongamiau kena mana ma ragau reke momo mana ka mirarea. Ba keke pakosininge taongamiaume onra tongarea kena mana ma ragau re nga mogalo laekia e ngape taongareame mana. ⁴ Iau ka role minmina kurumea, ka ina te e nge miao ke rorole roma, "Iau ka tatao kurumea Pol," ba tetoto ke rorole roma, "Avae iau ka tatao kurumea Apolos," na pangamologa nginngina keke pakosining roma, baingamiaume ka tongarea kena ma ragau re nga mogalo laekia e ngape baingareame mana.

Ra Lopatokonakana Te Karais Keke Lele Ma Ri Ra Ura Ae Nutu

⁵ Minmina na iau nga ballaga miao roma, avae Apolos ka i a taru? Bae Pol ka i a taru? Iau muni nga ale balinglagangaume roma, ka omea ra kumangngatulu mana onreke taoamuga ka miao ta lopatokona. Ba mangng ka kuma ka kumangng orae Avolau tunge ta mangng kenakena kumangng kia mana. ⁶ Miao kaka basema ura ae Nutu. Iau ae Pol ka tota nga ura laeala ka pangamologangaume, ba pangamologa ngae Apolos kannu ke tungtunge kana me, avae Nutu ke baia ura ta i leleng. ⁷ Minmina na nga agau e tota ba agau e tungtunge me, ka sana otte nge ri lua. Avae Nutu mana ore bavaia ura ta i leleng ka i a bollau. ⁸ Na agau e tota ba agau e tungtunge

me ka kumangngarea kena mana, avae Nutu ke la tungnge kuru ae pana kenkena kanna kurumea kenakena muni kumangng a kanna. ⁹ Iau ka role minmina ta ka mangng ra kumangngatulu ra mangng ka kumkuma kinung ka kumangng ae Nutu kanna. Ba ka miau ra ura ae Nutu, ba bale ae Nutu.

Ra Lopatokonakana Te Karais Keke Lele Ma Ri Ra Bale E Tupu Ae Nutu

¹⁰ Na nga lonana a Nutu tunge te iau iau ka umma ma iau a popongpita a lonamatanakana ina iau kuma ka bale pangaturungana. Ba agau tetoto ke umma ta kumangngpai ka bale nga bale pangaturungana laeala a iau kuma kia. Ava agau kenakena nge ellamasi ta kumangngana ngailu nga bale pangaturungana laeala. ¹¹ Iau ka role minmina ta bale pangaturungana laeala e momo tapu a i ae Iesus Karais ka i a bale pangaturungana kena mana, ba ka sana nga agau te nge kuma ka tetoto. ¹² Na ragau palu keke kumapai nga bale pangaturungana ka oru reke gingging basema gol, o siliva, o lollo ra kunrea re bollau raumana. Ba palu keke kumapai nga bale pangaturungana ka oru re sane ke gingging basema bega, o pailli, o bega lalauna. ¹³ Ava agau kenakena kumangngana ke la potanga kurumea, kae e bollau nga kalingnana ke la pangapotange. Ta kae laeala ke la leleng ma i a sia, ba sia muni ke la avange agau kenakena kumangng a kanna pengana. ¹⁴ Ngaroma sia sane nge raue agau te kumangngana a i kumapai kia nga bale pangaturungana, na agau laeala ke la ravunge

kunna. ¹⁵ Ngaroma sia nge raue agau te kumangngana, na kunna ke la saningrea, ava i muni ke la kangapatali nga sia raungana. Ava kangapatalingana nga tongana kena mana ma ina agau nge kamalaga nga sia.

¹⁶ Miau nga lomiaugaliu roma, ka miau ra bale ae Nutu, bae Kannu Ae Nutu ke momo ngallo nge miau. ¹⁷ Na ngaroma agau te nge baisoalia bale ae Nutu, nae Nutu ke la baingasoalinge agau laeala. Iau ka role minmina ta bale ae Nutu ka ore tupu nga raguna, ba ka miau ra bale laeala.

¹⁸ Sana ngaka goga miau muni. Ngaroma agau te e nge miau nge kele i muni ma i a alomatanakana nga reke momo ka kae kakai re sonrau ragureame, na ke pe ngaroma agau laeala nge lele ma i a agau a sana ramana nga reke momo sonrau ragureame, nga baina i nge lele i a alomatanakana mannangana. ¹⁹ Iau ka role minmina ta lomatana e nga mogalo laekia e ngape ka i a oru a sana puna nge Nutu raguna. Ollaeala ke loakurumea pangamologa nga Lau Ae Nutu Kanna e role ta Nutu kumangngana ine role roma,

“I ke laulaue ra lomatanakana nga patugungtaongarea.”

²⁰ Ba bole pangamologa tetoto nga Lau Ae Nutu Kanna ke role roma,

“Nutu a i ae Avolau ka lonamatana masi ka oru reke momo ngallo nga ra lomatanakana loreame. Ka lonamatana roma, ka ri ra oru re sane ke kumkuma ka otte mana.”

²¹ Minmina na iau ae Pol nga role paka miau roma sana ngaka mulia ka ragau muni roma, “Ka

iau a agau ore bollau raumana kurumea, ka iau a agau ae Pol kanna, o ka iau a agau ae Apolos kanna.” Sana ngaka role minmina, ta orume kinung ka onrae miau. ²² Pol bae Apolos, bae Pita, ba mogalo laekia e ngape, ba mauling, ba mateng, ba oru reke momo sonrau, ba oru reke la lelung ngarume, oru nginngina kinung ka onrae miau. ²³ Bae miau ka onrae Karais, bae Karais ka orae Nutu.

4

Ra Kumangngatulu Rae Karais Kanna

¹ Minmina na ragau ngeke kela mangng ma ra kumangngatulu rae Karais kanna mana, ba ma ragau rae Nutu pa'talo mangng ka lomatana rae i onreke ko nga ragau. ² Ba nga ollaeala bole, ragau ra agau te pa'talo rea ka kumangng a kanna ngeke ella masi te ri, ta baina nga ri ra ragau reke kuma masi ka agau laeala kumangng a kanna. ³ Ava nge iau, kalingnana ngami-aungana kau ka sana otte, ba ragau kalingnana ngareangana kau ka sana otte. Ba iau ka sana kalinana iau muni bole. ⁴ Iau ka sana kele baingau te ore soali, ava kelangaungana laeala ke sane bai kau ma iau a agau ora sana baingana soali. Iesus Karais a i ae Avolau mana ke kalinanne baingame. ⁵ Minmina na ngaka ka'e bainga laeala nga kalingnanange agau tetoto, ava ngaka momokale kae e nga kalingnana. Ngaka momokale Iesus Karais a i ae Avolau atungngana ine la lamange oru reke kolu nga osuguna. Ba ke la pangapotange ragau loreavainganame onreke momo ngallo nga loreame bole. Na nga kae

laeala Nutu ke la tungnge kalangapaga ta pana kenakena kurumea pana kenakena bainganame.

⁶ Na kolingau memena ngallo nge Karais, nga oru nginngina ra iau rorole tao gialgiala, iau ka kuma ka kannu te te omea Apolos ta kalaunga miau ta kelange otte. Iau ka kuma ka kannu te omea Apolos ta baina nga palomatana miau ta miau sana ngaka kavesia oru ra Lau Ae Nutu Kanna role tao. Ka matea ta pangalomatana miau minmina, ta baina sana nga te i nge miau nge mulia ka i muni ka ulongpaingana ka agau te ngailu nga tetoto. ⁷ Iau ka role minmina ta tai ke puli one ma agau e ngailu nga ragau pattoto? Orume kinung ra one raravu rea keke pa nga Nutu kamana mana. Na ngaroma ngo role roma keke pa nga Nutu kamana mana, na ko meimia na ko mulia ka one muni base one o sano ravu rea nge Nutu?

⁸ Miau re ngae Korin kaka roma, kaka ponu ka orume tapu, ba kaka lele ra kilipukana tapu ae? Ba kaka rorole roma, miau kaka lele ra kelangpatalime tapu, ava mangng ke sa nan-guni. Ke pe taroma ta miau ra kelangpatali mannangana, na mangng bole ka la mangng ra kelangpatali kala nge miau. ⁹ Iau ka role minmina kurumea, ke kela basema Nutu ke pakosining ka mangng ra aposel ta ragau roma, ka mangng ra ragau re ngarume bavakena. Ke pakosining ka mangng ta ragau base mangng ra ragau reke lola ta mateng mana. Iau ka role minmina kurumea, mangng ka lele ma mangng ra pangakosining ta reke momo ngailu nga tava ba nga mogalo laekia ta ri kelanga mangng ka

matarea kanname, ta ragau ba ta angelome bole. ¹⁰ Pagiungamangng ngana kala nge Karais ke bai ka mangng ta lelung ma ragau ra sana ramarea nga ragau ragureame. Ava pagiungamiaungana kala nge Karais ke bai ka miau ta lelung ma ra lomatanakana. Mangng ka likimangngsa, ava miau kaka gingging. Giamiaume keke bollalau raumana, ava ka mangng ra patangapalelekana. ¹¹ Mangng ka matmate kamangng kaning, ba bole ka matmate kamangng me ta ke lele nga kae laekia e sonrau. Mangng ka lupagpage lungapaga reke sane ke pepe, ba ragau keke balvali mangng, ba mangng ka mommo nga magame kalaoveka. ¹² Ba mangng ka kumkuma kamangnga muni ka kamamangngme. Ka ina ragau ke rorolebainga kamangng, na mangng ka balaglage Nutu ta i kavingtule ragau nginngina. Ka ina ragau ke pamiralalali mangng kurumea pagiungamangng ngana kala nge Karais, na mangng ka umma ta tolongamane maenang nginngina. ¹³ Ka ina ragau ke rorolesoali ka giamangngme, na mangng ka umma ta alangamasinge pangamologangareame. Mangng ka lele ma magavusa e momo nga ragau kaerea sianame, ba mangng ka basema orume kinung reke koa ra ragau ke sausau ki. Ba oru nginngina kinung keke lola, ta keke lola, ta ke lele nga kae laekia e sonrau.

¹⁴ Iau ka sana pa'e oru nginngina ta pangavalenga miau, ava ka pa rea ta potongo miau ra goe rae iau ra iau materaumana miau. ¹⁵ Ka kamiau ragau papatu raumana reke ella te miau nga momongamiau ngallo nge Karais, ava ka sana tamamiau papatu. Iau ka role minmina

kurumea, iau ka lele a iau a tamamiau ta pag-iunga miao kala nge Karais Iesus kurumea pulingmalagangau ka pangamologa e pe te miao. ¹⁶ Minmina na iau ka bai ta roleng gingging paka miao roma, taongamiaume nga tongarea kena mana ma taongau. ¹⁷ Na nga oraeala mana iau ka ba'e Timoti te miao. Ka i a goe ae iau kurumea pagiungana kala nge Iesus Karais A Avolaukita. Ka i a goe ae iau a iau materaumane, ba goe ora lona momopita nge iau. I ke la pangalokalipaga miao ka baingau re ngallo nge Karais onreke lola kurumea pangalomatanangaungana ka ra lopatokonakana te Karais kinung nga iname kinung.

¹⁸ Na palu nge miao ka loreangana roma, iau ka sana la atung ta kelanga miao, minmina na keke kinpataetaea giareame. ¹⁹ Ava ngaroma Avolau nga lonangana, na isura mana na iau ka la atung te miao. Ba sana la atung ta kelange reke kinpataetaea giareame pangamologangarea. Ke sa. Ka la atung ta kelange ginggingngarea. ²⁰ Iau ka role minmina ta Nutu kelangpatalingana ke sane lola kurumea ragau pangamologangareame. Ke sa. Ke lola kurumea gingginga ae Kannu Ae Nutu. ²¹ Na kaka matea ta iau atung te miao mina ngaetai? Kaka matea ta iau atung te miao ka pangamologa e nga saping miao, o kaka matea ta iau atung te miao ka matengraumana ngaungana kamiau ba ravungmasi ngaungana kamiau?

5

*Bainga A Mukuna Raumana Ke Momo Ngaliua
Nga Ra Lopatokonakana Re Ngae Korin*

¹ Iau ka longe pangamologa ora kaomannman-nangana kia ore rorole ta agau te ngaliua nge miao e bavaia bainga e soali raumana. Ba bainga laeala ke soali raumana nga bainga matantana reke soali ra ra osugunakana ke bavai rea. Ka longe pangamologa roma, agau te ngaliua nge miao ke kenkeno kala nge tamana napengana.

² Ava miao ka sana lomiatania bainga laeala ta baina miao ulongmalagange agau e baia bainga laeala lagapotu nge miao. Ke sa. Kaka kalapag-paga miao muni mana. ³ Na nga kelangaungana ka miao, iau ka sana kalapagpaga miao. Ba ngallo nge iau, iau ka kalinanatape agau e baia bainga laeala. Ka laumatana roma, mirau ke sane momo nangina kala nge miao, ava ke basema kannugu momo kala nge miao. Minmina na nga kannugu, iau ka kuma ka kalingnana laeala base iau a momo kala nge miao mannangana. ⁴ Na ka ina miao ka katukala ngae Iesus A Avolaukita giana, ba iau ka momo kala nge miao nga kannugu, bae Iesus A Avolaukita ginggingngana ke momo, ⁵ na ngaka ule agau laeala ta Satan kamana ta baingasoalinge mirana, ta baina kannuna nge momomauli nga kae a Avolau la kalingnanange ragau ngarume.

⁶ Kumangng ngamiaungana e nga kalangpaga miao muni ke sane pe. Ke meimia, miao ka sana lomiamatana roma isi isunte mana nge sase beret, na nge paluvapa'e beret karolu ae? ⁷ Miao ka tongamiau kena ma berete ora sana kana isi tapu, minmina na ngaka saupatali ka isi a kasana ore soali, ta baina miao ngaka lele ma beret a pau a sana kana isi. Iau ka pato miao ka beret a pau a

sana kana isi kurumea, Karais a i a sipsip goekia ore nga balinge ka Paska ke mate tapu ta i pangallepa ita. ⁸ Minmina na ita ngaka serengkale kaning laeala e bollau, ava ita sana ngaka kuma kia ka oru ra tongarea kena ma isi a kasana. Ba ita sana ngaka kuma kia ka isi e nga bainga reke sosoali ba lovainga re nga baingasoalinge ragau pattoto. Ke sa. Ita ngaka kuma ka kaning laeala e bollau ka bainga ra tongarea kena ma berete a sana kana isi. Ita ngaka kuma kia ka bainga re nga matengraumanange ragau pattoto, ba bainga ra kaomannmannangana ki.

⁹ Na ngallo nga lau ama iau pa'e pala te miau, iau ka role ta miau sana ngaka pagiu kala nga ragau reke kumkuma ka bainga ra mukurea kala nga ravale o rapanung. ¹⁰ Ava pangamologangau laeala ka sana mirana roma, nga manemiausa tarang ba pangamologa kala nga ra osugunakana reke bavaia bainga ra mukurea kala nga ravale o rapanung, o reke bavaia bainga nga bolong, o reke golgole oru nga ragau pattoto kanrea ka kaoreaginangana, o reke kavkave nutu ra goanga. Ke sa. Ta taroma miau sana taka tara ba ka pamologa kala nga ragau matana nginngina, na miau taka momo balakala nga ragau re nga mogalo laekia e ngape bavakena. ¹¹ Oru a iau rorole te mannangana roma, miau sana ngaka pagiu kala nga agau a i muni e roma i a alopatokonakana te Karais, ava ke umma ta kumangng ka bainga a mukuna kala nga avale o apanung, o i ke kavkave nutu ra goanga, o ka i a arolengvaingakana, o akelangalelekana, o inungkana, o ka i a agau e golgole oru nga ragau

pattoto kanrea ka kaonaginangana. Sana ngaka ngatakale agau matana laeala ta i momong kala nge miau, ba ta i tarang ta kaning kala nge miau.

¹² Ka sana kumangng a kanegu ta kalingnanange ragau ra sana ri ra lopatokonakana. Ava ka i kumangng a kanmiau ta kalingnanange ra lopatokonakana te Karais reke katualla kinung kala nge miau. ¹³ Ka i a kumangng a Nutu kanna ta kalingnanange ragau ra sana ri ra lopatokonakana te Karais. Ba Lau Ae Nutu Kanna ke pamologa ta kumangng a kanmiau ine role roma, “Miau ngaka ulovalakale a baingana soali lagapotu nge miau.”

6

Alopatokonakana Ke Sane Nge Loa Ka Alopatokonakana Tetoto Ta Kalingnana

¹ Na ka ina palinglaume ke lelle ngaliua nge miau, ke meimia na miau ka sana ka lola ka palinglau nginngina ta ragau rae Nutu reke tupu ta ri pangatupu rea? Ke meimia na kaka lola ka ragau rae Nutu reke tupu ta ra osugunakana ta ri kalingnana rea? Baingamiau laeala ke sane pe. ² Ka sana lomiamatana roma, ngarume na ragau rae Nutu reke tupu keke la kalingnanange ragau re nga mogalo laekia e ngape ae? Na ngaroma miau kaka la kalingnanange ragau re nga mogalo laekia e ngape ngarume, ke meimia na miau ka sana ka gingginga ta pangatupunge palinglau reke sisina reke lelle sonrau? ³ Ka sana lomiamatana roma, ngarume na ita kaka la kalingnanange angelome ae? Na ngaroma ita nga kara ka gingginga ta kalingnanange oru nge

ngarume, na ita ka kara ka gingginga mannan-gana ta kalingnanange oru nge nga momongara laekia nga mogalo sonrau. ⁴ Ka ina palinglaume ke lelle nga momongara laekia e sonrau, ke meimia na miau kaka umma ta pulinge ragau re ngapotu ra sana giarea ngaliua nga ra lopatokonakana ta ri kalingnanange palinglau nginngina? Baingamiau laeala ke sane pe. ⁵ Iau ka role minmina ta pangavalenga miau. Ke meimia, ka sana agau te e nge miau ora likina ba ka kana ka lomatana ta pangatupunge palinglau e lele nga pana lua nge miau ae? ⁶ Ava miau kaka palilola ka miau muni ta ra sana loreapatokona ta ri kalingnana miau. Baingamiau laeala ke sane pe.

⁷ Kumangng laeala ae miau ina miau ka lola ka ragau pattoto re nge miau ta kalingnana ke pakosining roma, miau kaka pu tapu. Ngaroma miau ngaka ngatakale agau ta i baingasoali miau o ta ravungpatali ka oru nga kanmiau, ollaeala ke pe nga bainga e nga loanga ka alopatokonakana tetoto ta kalingnanange nga ra sana loreapatokona ragureame. ⁸ Ava miau muni kaka palibaisolali miau ra lopatokonakana inaka paliravupatantali ka oru ra kanmiau muni.

⁹ Ka sana lomiamatana roma, Nutu sane la lonangatangnkale ra baingareame ke soali ta ri momong nga kelangpatalingana ngarume ae? Sana ngaka goga miau muni. Ragau reke bavaia bainga ra mukurea kala nga ravale o rapanung, ba reke kavkave nutu ra goanga, ba rapanung reke enno kala nga ravale ra sana ri ra nareapengana memena o ravale reke enno kala

nga rapanung ra sana ri ra nareatale memena, ba apanung e bavaia bainga ra balenga kala nga apanung tetoto, ba rapanung reke enno kala nga rapanung o ravale reke enno kala nga ravale, ¹⁰ ba ra golongkana, ba ra kelangalelekana, ba ra inungkana, ba ra rolengbaingakana, ba ragau reke golgole oru nga ragau pattoto kanrea ka kaoreaginangana. Nutu sane la ngatangngkale ragau matantana nginngina kinung ta ri momong nga kelangpatalingana ngarume. ¹¹ Ba palu nge miau ka ri ra ragau matana nginngina pala, avae Nutu ke palellepa miau, ba ke toro miau. Ba ke pato miau ka ra baingareame ke tupu ine pagiu miau kala nge Iesus Karais Avolau kae Nutu ae ita Kannuna ginggingngana.

Mirarame Ka Ri Ra Bale Ae Kannu E Tupu

¹² Na ragau palu keke patpatoe pangamologa laeala ore role roma, “Baingame kinung keke pepe mana ta ragau kumangng ki”. Avae iau ae Pol nga ale pangamologa laeala roma, ava bainga nginngina palu ke sane ke kalaulaue ragau. Ka kaomanna, baingame kinung rae Nutu sane parotokala iau ta kumangng ki keke pepe, ava nge iau muni, iau sana nga ngatakale bainga te mana ta i kaunge mirau. ¹³ Ba palu keke patpatoe pangamologa laeala ore role roma, “Kaning ka ore nga agau siana ba agau siana ka ore nga kaning, avae Nutu ke la rongka ka ri lua kinung”. Avae iau ae Pol nga ale pangamologa laeala roma, ava agau mirana ka sana ore nga momong sonrau mana. Ba ka sana ore nga bainge bainga ra mukurea kala nga ravale o rapanung kia. Ke sa. Agau

mirana ka ore nga kalangapagange Avolau kia, ba ka orae Avolau kanna ta i pangasigingpagange ngarume. ¹⁴ Bae Nutu ke pasigipage Avolau nga mateng, minmina na i ke la pangasigingpaga ita ka ginggingngana bole. ¹⁵ Ka sana lomiamatana roma, miramiaume ka ri ra Karais mirana iname ae? Na iau ka sana omogu ta ravungpatali ka Karais mirana iname ba pagiunga rea kala nga avale a pamau luana mirana. Ke sa na ke sa mannangana! ¹⁶ Iau ala nga turulomatana paka miau roma, ka ina apanung pagiue i muni kala nga avale a pamau luana, na i ka mirana kena kala nga avale laeala. Iau ka role minmina ta keke pa'e pangamologa nga Lau Ae Nutu Kanna pala e role roma,

“Pana lua keke la lelung ma mira kena mana.”

¹⁷ Ava agau e pagiue i muni kala nge Avolau ka kannuna kena kala nge i.

¹⁸ Minmina na ngaka kapatali nga bainga ra mukurea ra ragau ke umma ki kala nga ravale o rapanung. Bainga pattoto reke sosoali ra ragau ke bavai rea keke momo ngapotu nga mirareame, ava agau e baia bainga a mukuna kala nga avale o apanung ke baia bainga e soali ore baisoalia i muni mirana. ¹⁹ Iau ala nga turulomatana paka miau roma, miramiaume ka ri ra bale ae Kannu E Tupu ae Nutu tunge. Bae Kannu E Tupu ae Nutu ke momo ngallo nge miau. Miramiaume ka sana onrae miau muni. Ke sa. ²⁰ Ka onrae Nutu kurumea, i ke tunge kuru ta koling miau tapu. Minmina na ngaka kalapage Nutu ka miramiaume.

7

Pol Ke Pamologa Ta Bainga E Nga Palin- gravung Rea

¹ Na nga balinglaga nginngina amaka ballaga tao nga lau pala, iau nga role roma, nga kelan-gaungana agau nge kuma masi ngaroma i sane nge keno kala nga avale te. ² Ava bainga ra mukurea kala nga ravale keke umma ta lelung raumana sonrau, minmina na iau nga role roma, apanung kenakena nga napengana ba avale kenakena nga natale. ³ Apanung nge alakalkale kumangng a kanna ka mirana te napengana, ba bole avale nge alakalkale kumangng a kanna ka mirana te natale. ⁴ Apanung napengana mirana ka sana orae i muni mana, ava ka orae natale. Ba bole, avale natale mirana ka sana orae i muni mana, ava ka orae napengana. ⁵ Miau ra kamangpitakama ngaka rongo ka bainga nga palingbolong ka miramiaume. Na ngaroma miau ngaka palipulikinung miau muni ta kuringa nga mira ka panna te, ta baina miau kumangng ka kavang, ke pe mana. Ava nga ina kuringa laeala nge rongo tapu na ngaka pagiue onemea, ta baina te e nge miau sane nge pupu nga Satan avangana kia. ⁶ Ava pangamologa laekia ka sana i a bangapaga te a iau rolea ta miau loanga kurumea. Ke sa. Iau ka role minmina kurumea, iau ka laumatana ka agau mirana likinasangana. ⁷ Nge iau, iau ka roma ke pe ngaroma ragau kinung ngeke momo base me iau mana. Ava ka laumatana roma, Nutu ke tunge agau kenakena tunga a kanna. Ragau palu keke rave tunga laekia a Nutu tunge te iau, ba pattoto keke rave tunga pattoto.

⁸ Na ta ragau re sane ke kamapitakama ba ragau ra nareatale o nareapengana memena ke matepatali rea iau nga role kerea roma, ke pe ngaroma ri sane ngeke kamapitakama, ava ngeke momo base me iau mana. ⁹ Ava ngaroma ngeke baililli raumana ta ri kaunge mirarea lore-amatenganame, na ke pe ta ri kamangpitakama. Ngaroma agau mirana lonamatengana nge baia sia raumana ngallo nge i, na ke pe ngaroma i nge kamapitakama.

¹⁰ Ava ta ragau reke kamapitakama tapu iau ka tunge potong laekia te ri, ava iau ka sana tunge, Iesus A Avolau ke tunge ka rolengana roma, avale sane nge ka'e natale. ¹¹ Ava ngaroma avale nge ka'e natale, na avale laeala nge momo minmina mana. Nge sa, na i nge galiu ba nge patupe maenang kala nge natale. Ba bole apanung sane nge pelea napengana.

¹² Ba ta ragau pattoto reke kamapitakama iau ka bai ta roleng ta otte. Pangamologa laekia ka sana orae Iesus Avolau, ke sa, iau muni ka rolea. Ka bai ta roleng roma, ngaroma apanung te a alopatokonakana nga napengana a sana i a alopatokonakana, ba ngaroma avale laeala nge ngata ta i momong kala nge i, na apanung laeala sane nge pelea. ¹³ Ba bole, ngaroma avale te a alopatokonakana nga natale a sana i a alopatokonakana, ba ngaroma apanung laeala nge ngata ta i momong kala nge i, na avale laeala sane nge pelea. ¹⁴ Iau ka role minmina ta Nutu ke tore avale a alopatokonakana ba natale a sana i a alopatokonakana kinung kurumea avale laeala lopatokona ae i. Ba bole Nutu ke tore apa-

nung a alopatokonakana ba napengana a sana i a alopatokonakana kinung kurumea apanung laeala lopatokona ae i. Taroma Nutu sane te kuma minmina, na goe rae miau ta mukurea. Ava ke sa, Nutu ke toro rea bole.

¹⁵ Ava ngaroma agau a sana i a alopatokonakana nge bai ta kanga, sana ngaka bokale. Ke sana bangapaga te ore bapage alopatokonakana avale o apanung ta i momong kala nga natale o napengana a sana i a alopatokonakana ine bai ta kange. Avae Nutu ka lonangana ta ita ngaka palipatara masi ita. ¹⁶ One avale a alopatokonakana, one ka sana longmatana roma, one ko la ravunglelenge ningtale o ke sa. Ba one apanung a alopatokonakana, one ka sana longmatana roma, one ko la ravunglelenge ningpengana o ke sa.

¹⁷ Avolau ke patare agau kenakena ba kenakena ka momongana ka inae Nutu kiue te i. Minmina na agau laeala sane nge bolvole ta kange momongana laeala. Ba iau ka rorole ka ra lopatokonakana re nga magame kinung ta ri loangakurumea potongo laeala. ¹⁸ Apanung a ri ke tototaliue mirana pala ava ngarume nae Nutu ke kiue te i, sane nge ava ta osungrurunge killa laeala nga totongtaliu. Ba bole apanung e sane rave totongtaliu tale inae Nutu kiue te i, sane nge ava ta ravunge totongtaliu. ¹⁹ Ngaroma agau te nge rave totongtaliu o sane nge rave, na ollaeala ka sana otte nge Nutu raguna. Ava oru e bollau raumana minakai roma, bainga e nga loangakurumea bangapaga rae Nutu kannu. ²⁰ Agau kenakena nge momopita nga momongana a i momo ngia inae Nutu kiue te i. ²¹ Ngaroma

one a akumangngatulu a agau tetoto kanna tapu inae Nutu kiu one te i, na long sane nge maena. Ava ngaroma ngo kalipa ka pamau ta one ronga ka kumangng laeala, ke pe bole. ²² Iau ka role minmina kurumea, agau a i a akumangngatulu a agau tetoto kanna inae Nutu kiue ta i nga lonapatokona te Karais, agau laeala ke lele i a agau ae Avolau kanna orae Avolau ulomalage nga oru reke pulakale tapu. Ba bole, agau a sana i a akumangngatulu a agau tetoto kanna inae Nutu kiue ke lele i a akumangngatulu ae Karais kanna. ²³ Nutu ke tunge tuna matengana tapu ta koling miau, minmina na sana ngaka lele ra kumangngatulu ra ragau pattoto kanrea. ²⁴ Kolingau memena ngallo nge Karais, agau kenakena nge momopita kala nge Nutu nga momongana a i momo ngia inae Nutu kiue te i.

²⁵ Nae Avolau ke sane rolea bangapaga te ta ra malau re sane ke keno kala nga apanung tale ta iau tunge te miau. Ava iau ae Avolau puli iau ta taongamuga ka ragau kurumea tungngana ka lonana ae i te iau, iau ka bai ta tungnge lomatana ae iau te miau. ²⁶ Nga kelangaungana ka oru soalingana re sonrau, iau ka roma, ke pe ngaroma agau nge momopita nga momongana e sonrau. ²⁷ Miau ra nemiau ka ravale sana ngaka sissilia pamau ta miau kanga rea. Ba miau ra sana nemiau ravale sana ngaka sissili ta nemiau ravale. ²⁸ Ava ngaroma miau ngaka kamapitakama, na sana i a bainga e soali. Ba ngaroma malau e sane keno kala nga apanung tale nge kamapitakama, na i ke sane baia otte e soali. Ava ragau reke kamapitakama keke la

kaningmainge maenangme nga momong laekia e sonrau, minmina na iau ka rolea lomatana laekia ae iau, ta baina ri sane ngeke kanimaia maenang nginngina.

²⁹ Ava iau ka bai ta roleng paka miau ra kolingau memena ngallo nge Karais roma, kae reke sosoali raumana keke lele kokoro te ita. Minmina na pangaturu sonrau ba lagamuga na ragau ra nereapengana memena ngeke momo ma ragau ra sana nereapengana memena. ³⁰ Ba ragau reke tantani ngeke momo basema ragau re sane ke tantani, ba reke serengreng ngeke momo basema ragau re sane ke serengreng, ba ragau reke kolkoli ngeke momo basema ragau ra sana kanrea oru. ³¹ Ba ragau reke umma ka oru re nga mogalo laekia e ngape sane ngeke pulia lorea ta oru nginngina kurumea, mogalo laekia e ngape a ita kele sonrau ke umma ta saningrea.

³² Iau ka matea ta miau sana nga lomiau-vavai raumana ta momongamiaume. Apanung e sane kamapitakama ka lonavavai ta kumangng ae Avolau kanna, ba ke bai ta kumangng ka oru rae Avolau mate rea. ³³ Ava apanung e kamapitakama ka lonavavai ta oru re nga mogalo laekia e ngape. I ke bai ta kumangng ka oru rae napengana mate rea, ³⁴ ba ka lona lualua. Ba muni avale a sana natale o malau e sane keno kala nga apanung tale ka lonavavai ta kumangng ae Avolau kanna. I ke bai ta kumangng ka kumangng ae Avolau kanna ka mirana ba ka kannuna bole. Ava avale e kamapitakama ka lonavavai ta oru re nga mogalo laekia e ngape, ba ke bai ta kumangng ka oru rae natale mate rea.

³⁵ Iau ka sana role minmina ta parongtotokala miao ta manemiausa kamangpitakama. Ke sa. Ka role minmina ta kalaunga miao, ta baina miao ngaka tao masi, ba sana nga lomiau lualua ina miao ka lolakurumea Avolau.

³⁶ Na ngaroma apanung te nge roma i ke sane kumamasi ine sane tunge tuna piau ta i kamangpitakama, ba ngaroma avale laeala nge bollau ba nge lele tapu nga pesingmatana ae i ta kamangpitakama, na tamana nge loakurumea lonangana mana. I sane nge baia otte e soali ngaroma i nge ngatakale tuna piau laeala ta i kamangpitakama.* ³⁷ Ava ngaroma avale laeala e sane keno kala nga apanung tale tamana nge gingging ngallo nge i, ba ngaroma otte sane nge parototokale ava nga lonangana ta tuna piau manenasa kamangpitakama, na apanung laeala ke kuma masi ka ine malai. ³⁸ Minmina na agau e tunge tuna piau e sane keno kala nga apanung tale ta i kamangpitakama, ba agau e sane tunge tuna piau e sane keno kala nga ta apanung tale ta i kamangpitakama, ri lua kinung keke kuma masi. Ava agau e sane tunge ke kuma masi nga agau laeala e tunge.

³⁹ Avale nga manenasa kange natale ine momo maui tale. Ava ngaroma natale nge matepatalia, na ke sane parototokala ta i kamangpitakama

* **7:36:** Kaling ae Girikme ke sane potamasi nga 7:36-38, ba ragau palu ka loreavavai roma, pangamologa kokorai ke sane ke rorolea pangamologa re ta agau kala nga tuna piau. Ke sa. Keke rorolea pangamologa re ta apanung te kala nga avale a ri ke parokale te i (ngo kele 1 Korin 7:36-38 nga Tok Pisin Buk Baibel).

muni kurumea lonangana. Ava sane nge kamapitakama ka apanung ora sana i a alopatokonakana te Avolau. ⁴⁰ Ava nga kelangaungana, avale laeala nga lonasereng ngaroma i sane nge kamapitakama. Iau ka role minmina ba ka laupatokona roma, Kannu Ae Nutu ke momo ngallo nge iau bole.

8

Kaning Onreke Pakani Ki Ta Nutu Ra Goanga

¹ Na iau ka bai ta alange pangamologa tetoto amaka pa'e nga lau pala. Iau nga ale pangamologa ae miao e ta kaning ra ragau ke pakani ki ta nutu ra goanga roma, ita kinung ka loramatana. Lomatana ke amva ta pangavolaunge ragau giarea, ava bainga e nga matengraumanange ragau ke kalaumasiasia ragau ta ri meising gingging. ² Agau e roma i a alomatanakana tapu ka sana lonamatana masi tale ka bainga e nga matengraumana ka ragau. ³ Ava agau e matea Nutu ka i a agau ora Nutu lonamatana kia.

⁴ Na nga ragau reke kaninnia kaning reke pakani ki ta nutu ra goanga, ita ka loramatana roma, nutu ra goanga ka sana kaomanna ki. Ba ita ka loramatana roma, Nutu ka i kena mana. Ka sana te muni. ⁵ Ragau keke patpatoe oru papatu nga tava ba nga mogalo laekia e ngape ka nutu nga ri, ba ri ka ravollalaukerea papatu. ⁶ Ava te ita, ka Nutu kena mana a i a tamara ore koipage orume kinung, ba ita ka momo te i. Ba ka Avolaukita kena mana a i ae Iesus Karais, ba nge i mana Nutu ke koipage orume kinung. Ba ita kaka momo kurumea tungngana ka maulingana te ita.

⁷ Ava lomatana laeala ke sane momo ngallo nga ragau kinung. Minmina na ngaroma ra lopatokonakana palu onre pala na ka loreangana roma, nutu ra goanga ka kaomanna ki, ngeke kania kaning ra ragau ke tungu rea ta nutu nginngina, na ollaeala nge baisoalia loreamatanangana ore sane gingging. Minmina na nga kelangareangana keke roma, ngaroma agau nge kania kaning matana laeala, na agau laeala nga mukuna nge Nutu raguna. ⁸ Ava kaning sane nge bai kita ta leleng tupu nge Nutu raguna. Ita sana ngaka soali ngaroma ita sana ngaka kaninnia kaning te. Ba muni, ita sana ngaka pe ngaroma ita ngaka kaninnia kaning te.

⁹ Ava one a longmatana tapu ka ollaeala ngo ella one, ta baina lomatana laeala ae one sane nge bai ka alopatokonakana tetoto ora lopatokona ae i ke sane gingging ta i pupunga. ¹⁰ Iau ka role minmina ta ngaroma agau ora lonamatanangana ke sane gingging nge kela one a longmatana ka ollaeala nga ino kaninnia kaning nga bale a nutu ra goanga, na baingang laeala nge pasigipage siana ta i kaninge kaning eke tunge ta nutu ra goanga bole. ¹¹ Ba ngaroma lomatana ae one nge bai ka alopatokonakana ore sane gingging ta i pupunga, na alo baisoalia agau orae Karais mate te i. ¹² Minmina na ko baia bainga e soali te Karais kurumea baingang laeala ino baisoalia ra lopatokonakana pattoto loreamatanangana ine sane gingging. ¹³ Minmina na ngaroma kaning nge bai ka alopatokonakana tetoto ta i pupunga, na iau ala sana la kaninge posi marakanna muni, ta baina alopatokonakana tetoto sane nge pupu.

9

Pol Ke Sane Rave Kuru Nga Kumangng E Nga Aposel

¹ Iau ae Pol ka sana lola kurumea ragau lore-amatenganame, ava ka lola kurumea Nutu lonamatengana mana. Ka iau a aposel te ba iau ka kele Iesus A Avolaukita. Ba miau kaka lele ra lopatokonakana te Avolau kurumea kumangngau. ² Ragau palu ke sane ke kelapatokona roma, ka iau a aposel te. Ava miau kaka kelapatokone kurumea, miau muni kaka papote kumangng a kanau a aposel te Avolau.

³ Ba iau nga ale reke kalinanna iau pang-amologa nga kanrea roma: ⁴ Ke meimia, ke sane pe te omea Barnavas ta mangng ravunge kaning ba inung? ⁵ Ba ke pe ta kolingamangng memena ra ri ra aposel, bae Iesus Avolau teiteikia memena, bae Pita ta ri taonga kala nge nareapengana memena ra lopatokonakana ava mangng nge sa ae? ⁶ O kaka roma, omea Barnavas kasikemangng nga manemangngsa balinglaga miau ta kalaunga mangng ka oru nga kanmiau ae?

⁷ Iau nga ballaga roma, tai a i a abalingkana ke kolkolia i muni kumangng a kannna? Ba tai ke toea ura, ava ke sane kania kana kaning nga ura laeala? O tai ke kelapatantali ta sipsip o meme, ava ke sane innue siurea mename?

⁸ Iau ka sana pamolloga ka lomatana ae iau mana. Ke sa. Bangapagame keke rorolea pang-amologa re ta oru nginngina bole. ⁹ Iau ka role minmina kurumea, pala na keke pa'e pang-amologa nga Bangapaga rae Moses kannna ore role roma,

“Nga ina bulmakau nge pa'talolle pailli kanname, na nga manengsa kangngakale kaona ka otte ta baina sane nge kani.”

Na iau ae Pol nga ballaga roma, nga bangapaga laeala Nutu ka lonavavai ta bulmakaume mana, o ke sa? ¹⁰ Ke sa. Bangapaga laeala ke ro-
rolea pangamologa e te mangng ra kumkuma ka kumangng ae Nutu kanna bole. Iii, keke pa'e bangapaga laeala ta rolenge pangamologa e te mangng bole. Iau ka role minmina kurumea, agau a balingpu mogalokana ke ella ta i ravung kana kaning nga mogalo laeala. Ba muni, agau e umma ta paerange pailli kanreama ke ella ta ravung kana kaning inte nga pailli nginngina. ¹¹ Mangng ka toea oru re ngaie Kannu ae Nutu ngallo nge miao, na kaka roma, mangng nga manemangngsa lalang kamangng oru nge miao ae? ¹² Ke meimia, miao kaka kalaue ragau pattoto ka orume, ava mangng ra tunge oru re ngaie Kannu ae Nutu te miao ke sa ae? Ollaeala ke sane tupu.

Mangng ka tunge oru re ngaie Kannu ae Nutu te miao, ava mangng ka sana ballaga miao ta kamangng otte. Ke sa. Mangng ka tolelea maenangme mana ta baina mangng sana nga lengetotokale pangamologa e pe e te Karais. ¹³ Ba muni, miao ka lomiamatana roma, ragau reke kumkuma ka kumangng ae Nutu kanna ngallo nga tempel keke raravu karea kaning nga oru ra ragau ke tungtunu rea ma tungame te Nutu. Ba bole ragau reke umma nga altara e nga raun-gapitange posime keke raravu karea kaning nga posi ra ragau ke tungtunu rea ma tungame te

Nutu. ¹⁴ Ollaeala ka tongana kena mana ma inae Avolau role ta reke pulimalaglaga pangamologa e pe ngeke raravu karea oru nga ragau ra ri ke pulimalaglaga pangamologa laeala e pe te ri.

¹⁵ Iau ka pulimalaga pangamologa e pe te miao, ava ka sana ballaga miao ta kau otte. Ba iau ka sana papa'e pangamologa laekia te miao ta baina miao ngaka kuma minmina te iau. Ke sa. Iau ka role minmina kurumea, agau te nge ravupatali ka muliangau laekia e nga tungamane pangamologa e pe e te Karais ta ragau. Ke sa. Iau nga mate pala. ¹⁶ Ava iau nga manegusa mulianga kurumea pulingmalagangau ka pangamologa e pe e te Karais kurumea, Avolau ke puli iau ta kumangng ka kumangng laekia. Ba nge soali raumana nge iau ngaroma iau sana nga pulimalaga pangamologa laekia e pe. ¹⁷ Ngaroma iau nga kumkuma ka kumangng laekia kurumea laumatengana, na iau ala rave kumangngau alan-gana tapu. Ava ngaroma sana nga kumkuma kia kurumea laumatengana ava ka kumkuma ka kumangng a Nutu puli iau ta kumangng kia mana, ¹⁸ na ka la kanau ka kuru a taru? Iau ka kanau ka kuru minakai: Iau ka kau ka gingginga ta ravung kau oru kurumea pulingmalaga ngaungana ka pangamologa e pe, ava ka sana ballage ragau ta kau otte ta baina iau nga tungumane pulingmalagangaungana ka pangamologa e pe e te Karais ta ragau.

¹⁹ Ka sana iau a akumangngatulu a agau te kannu, ava iau ka bai kau ma iau a akumangngatulu a ragau kinung kanrea, ta baina iau nga bai ka ragau papatu ta ri nga loreapatokona te

Karais. ²⁰ Ka ina iau momo kala nge Iurame, na iau ka lele ma iau a Iura te, ta baina iau nga bai kae Iurame ta ri nga loreapatokona te Karais. Bangapaga rae Moses kanna ke sane ke kelapatantali te iau sonrau. Ava ka ina iau momo kala nga ragau ra Bangapagame ke kelapatantali te ri, na iau ka lele ma iau a agau a Bangapagame ke kelapatantali te i, ta baina iau nga bai ka ragau ra Bangapagame ke kelapatantali te ri ta ri nga loreapatokona te Karais. ²¹ Iau ka sana momo balakala nga bangapaga rae Nutu, ava bangapaga rae Karais ke kelapatantali te iau sonrau. Ba ka ina iau momo kala nga ragau reke momo balakala nga bangapagame, na iau ka lele ma iau a agau e momo balakala nga bangapagame, ta baina iau nga bai ka reke momo balakala nga bangapagame ta ri nga loreapatokona te Karais. ²² Ka ina iau momo kala nga ragau ra lopatokona ae ri ke sane gingging, na iau ka lele ma iau a agau ora lopatokona ae i ke sane gingging, ta baina iau nga bai ka ragau ra lopatokona ae ri ke sane gingging ta ri nga loreapatokona te Karais. Minmina na iau ka lele ma oru nginngina kinung ta ragau kinung, ta baina iau nga kalipa ka pamau matantana ta ravunglelenge ragau palu. ²³ Iau ka kumkuma ka orume kinung ta pangavolaunge pangamologa e pe e te Karais, ta baina oru ra pangamologa laekia e pe role tao karea kavingtulu nge atu te iau bole.

²⁴ Miau ka lomiamatana roma, ragau kinung reke pirpira nga pirang e bollau keke pirpira, ava kena mana nge ri ke la ravunge kuru. Minmina na nga momongamiaume ngaka piramasi,

ta baina ngarume na miau ngaka lele ma ragau reke rave kuru kurumea pirangarea reke pepe. ²⁵ Ba muni, ragau kinung reke lilisi nga lising reke bollalau keke kumkuma kaligi ta kaungamasinge mirarea loreamatenganame nga orume kinung. Keke kumkuma minmina, ta baina ri ngeke rave kuru kurumea lisingngarea reke pepe. Ba kuru laeala a ri ke rave ke la momong ka panna te mana. Ava ita kaka kumkuma ka kumangng a kanra ta ravunge kuru ora momongana ka sana rongana. ²⁶ Minmina na nga pirangau kurumea Nutu, iau ka pirpira basema apirangkana e piratupu ta pirang rongana. Ba ka sana tuntu basema atuntungkana e tantamali ka kamaname kalaoveka mana. ²⁷ Ke sa. Iau ka tunte mirau, ba ka bavai kia ta i nge lele ma akumangngatulu a kanau. Iau ka kumkuma minmina kurumea, ke sane pe ngaroma iau nga pulimalage pangamologa e pe ta ragau pattoto, ava ngarume na iau muni nga likigusa ta lele nga piranga rongana.

10

Re Ngae Korin Sane Ngeke Lolakurumea Israelme Sisiukerea Memena Baingarea Reke Sosoali

¹ Iau ka role minmina paka miau ra kolingau memena ngallo nge Karais ta rolengpagange lomiamume ka oru e lele pala nge sisiukamangng memena ka ineke ka'e Isip. Ri kinung keke momo ngape nga mukmukua laeala a Nutu tunge. Ba ri kinung keke taopale pelau. ² Ba bole, ri kinung keke rave pangamagoe ngallo nga mukmukua ba nga pelau kurumea pagiungareangana kala nge

Moses. ³ Ba ri kinung keke kaninnia kaning kena, orama Nutu tunge. ⁴ Ba ri kinung keke innue me kena, amae Nutu bai kia ta lelungmalaga nga lollo e lolakurume rea. Ba lollo laeala ka i ae Karais. ⁵ Ri kinung keke kele kumangng nginngina reke bollalau, avae Nutu ka iukia ka papatu nge ri. Ba ke osea lavusakereame kalaoveka nga inaeala a sana ragau ngia.

⁶ Na oru nginngina reke lele nge ri ka ri ra pangalomatana te ita re sonrau, ta baina ita nga marerasa matengraumanange oru reke sosoali base ina ri ke materaumana rea. ⁷ Ba sana ngaka kavkave nutu ra goanga base palu nge ri ineke umma minmina. Ollaeala ke loakurumea pangamologa nga Lau Ae Nutu Kanna e role roma,

“Ragau keke tara ta kaning ba inung, ba keke sigipaga ta ri lising ka lising ra mukurea.”

⁸ Ba bole ita sana ngaka bavaia bainga ra mukurea kala nga ravale base palu nge ri ineke umma minmina. Na palu nge ri ka ri 23,000 keke mate ka kae kena mana. ⁹ Ba ita sana ngaka ave Avolau base palu nge ri ineke umma minmina. Na mueme keke bali rea na keke mate. ¹⁰ Ba sana ngaka role base palu nge ri ineke role roma, “Nutu ke sana kumkuma masi kita.” Na angelo e nga kauunga ke kauu rea, na keke mate.

¹¹ Na oru nginngina keke lele nge ri, ba ragau keke pa rea nga Lau Ae Nutu Kanna ta pangalomatana ita raka momo nga momong gunguna.

¹² Minmina na agau e nge miau ore roma, i e meisinsi gingging nge ella masi te i, ta baina i sane nge pupu. ¹³ Avanga ra miau ka kanimaimai rea

keke umma ta lelung nga ragau kinung bole, avae Nutu sane la kanga miao. Ba i sane nge patolo miao ka avanga ora sana kamiau ka gingginga ta tolonge. Ava nga ina avang nge lele nge miao, nae Nutu nge kuma ka pamau ta miao kangapatali nga avanga laeala bole, ta baina nga kamiau gingginga ta tolonge.

Kaning Re Bollau Re Nga Nutu Ra Goanga Bae Iesus Avolau Kaningngana A Ronga

¹⁴ Minmina na miao ra iau materaumana miao, ngaka ka'e bainga e nga kalangapagange nutu ra goanga. ¹⁵ Iau ka rorole kamiau ra lomiamatana ka bainga ra Nutu mate rea tapu. Minmina na nga lomiauakanane pangamologa a kanau. ¹⁶ Ka ina ita ka innue uain nga gato e nga kalangapaga a ita kalapage Nutu kia nga Iesus Avolau kaningngana a ronga, na nga gato laeala ita kaka umma ta kalangapage Nutu kurumea tungngana ka Karais totona ta kalaunga ita, o ke sa? Ba nga beret laeala a ita ka regregia, ita kaka umma ta kalangapage Nutu kurumea tungngana ka Karais mirana ta kalaunga ita, o ke sa? ¹⁷ Beret laeala a ita kaninnia nga Iesus Avolau kaningngana a ronga ka i a beret kena mana. Minmina na ita ra ragau papatu ka mirara kena mana kurumea, ita kinung kaka kaninnia beret kena mana.

¹⁸ Iau nga toe ka ragau re nga Israel. Ragau rae ri reke kaninnia posi ra ragau ke bali rea ba ke tungu rea ma tungame te Nutu keke umma ta kalangapage Nutu a i kena mana nga malle ore nga raungapitange posime. ¹⁹ Ava pangamologa laeala ae iau ka sana mirana roma, posi ora agau

balia be tunge ma tunga ta nutu ra goanga ke kuma ka otte. Ba bole, iau ka sana rorole roma, nutu a goanga ka kaomanna kia. ²⁰ Ke sa. Ava oru ra ra osugunakana ke bali rea ba ke tungu rea ma tungame ta nutu nga ri, keke tungu rea ta kannu reke sosoali. Ke sane ke tungu rea te Nutu. Ba iau ka sana matea ta nga miau ra ragau reke umma ta kalangapage kannu reke sosoali. ²¹ Ita nga marerasa inunge uain e nga Iesus Avolau kaningngana a ronga ba uain a ri ke kalapage nutu ra goanga kia kinung. Ke sa. Ngaka innu nga gato ae Avolau, ava sana ngaka innu nga gato ae kannu reke sosoali. Ba ngaka kaninni nga pala ae Avolau, ava sana ngaka kaninni nga pala ae kannu reke sosoali. ²² Ita sana ngaka bavaia bainga reke bai kae Nutu ta i busing. Ba ita sana ngaka goga ita muni roma, ita ka kara ka gingginga ta sanangkalange Nutu.

²³ Na ragau palu keke patpatoe pangamologa laeala ore role roma, “Baingame kinung keke pepe mana ta ragau kumangng ki”. Avae iau ae Pol nga ale pangamologa laeala roma, ava bainga nginngina palu ke sane ke kalaulaue ragau. Ka kaomanna, baingame kinung rae Nutu sane parototokala iau ta kumangng ki keke pepe, ava bainga nginngina palu ke sane ke pagingginge ragau. ²⁴ Ita sana ngaka sissili ta oru re nga kalaunga ita muni mana, ava oru reke la kalaunge ragau pattoto.

²⁵ Ngaroma miau ngaka bai ta kaninge posi marakanna onra ragau ke bava ki nga malle nga koling kaning, ba ngaroma sana nga omomiau ta balinglage ragau roma, “Kaka rave posi laekia

marakanna ngae tai?” na ke pe mana. ²⁶ Iau ka role minmina kurumea, pangamologa reke pa'e pala nga Lau Ae Nutu Kanna ke role roma, “Mogalo laekia e ngape kala nga kana orume kinung ka onrae Nutu a i ae Avolau.”

²⁷ Ba muni, ngaroma alokalasakana te nge ba te miau ta kaning kala nge i, ba ngaroma miau ngaka bai ta loanga, na ngaka kania kaning a ri ke pulia ngamuga nga ragumiaume. Ba ngaroma sana nga omomiau ta balinglaga rea roma, “Kaka rave posi laekia marakanna ngae tai?” na ke pe mana. ²⁸ Ava ngaroma agau te nge role kamiau roma, “Posi laekia marakanna ka ora ragau ke tunge ma tunga ta nutu ra goanga”. Na sana ngaka kania, ta baina sana ngaka papue agau laeala e turu paka miau. Ba bole sana ngaka kania, ta baina sana ngaka baisoalia agau lonamatanangana. ²⁹ Ava iau ka sana rorole ta lomiamatanangana. Ke sa. Ka rorole ta agau tetoto lonamatanangana kurumea, agau tetoto lonamatanangana ore sane gingging sane nge kalinana iau a agau ora laumatanangana ke ngatakala iau ta kaninge kaning matantana. ³⁰ Ka sana agau te nge pato iau ka agau a baingana soali ngaroma iau nga kania kaning ora iau kalapage Nutu kia kurumea tungngana ka kaning laeala te iau.

³¹ Minmina na ka ina miau ka kaninni, o ka ina miau ka innu, o ka ina miau ka kumkuma ka tarume, na ngaka kuma ka oru nginngina kinung ta baina miau ngaka kalapage Nutu ki. ³² Sana ngaka baia bainga te ore la bainga ka Iurame, o ra sana ri ra Iura, o ra lopatokonakana te Nutu ta

ri pupunga. ³³ Ngaka kuma base iau ina iau amva ta pangaserenge ragau ka baingaume kinung. Ta iau ka sana sissilia oru reke la kalaunga iau, ava oru reke la kalaunge ragau papatu, nga baina Nutu nge ravulele rea.

11

¹ Ngaka tataokurumea baingaunganame base ina iau tataokurumea Karais bainganame.

Agau Baingana Nga Rugungpitange Kunna Nga Malle Nga Katungkala

² Na iau ka kinpataetaea giamiaume kurumea, miau ka lomiau galiliu te iau nga orume kinung. Ba kaka lolakurume masia potong ra iau kalavasa rea te miau.

³ Ava iau ka matea ta miau nga lomiamatana roma, Karais ka i e ngailu nga ragau karolu, ba apanung ke ngailu nga napengana, bae Nutu ke ngailu nge Karais. ⁴ Apanung e rugupite kunna ine kavkava o ine umma ta tonge Nutu kaona nga malle nga katungkala ke pavalengea Karais. ⁵ Ba avale ore sane rugupite kunna ine kavkava o ine umma ta tonge Nutu kaona nga malle nga katungkala ke pavalengea natale. Iau ka role minmina kurumea, avale laeala e sane rugupite kunna ka tongana kena mana ma avale e patalia gilina bagana. ⁶ Ngaroma avale te sane nge rugupite kunna, na ri ngeke kavitote gilina. Ava ngaroma avale nga balenglengea ta kavingtote gilina o ta patalinge gilina bagana, na i nge rugupite kunna. ⁷ Apanung sane nge rugupite kunna kurumea, i ka sinna me Nutu, ba ke pakosining kae Nutu. Ava avale ke pakosining

ka apanung. ⁸ Iau ka role minmina kurumea, Nutu ke sane kuma ka apanung ka avale mirana inte pala. Ke sa. Ke kuma ka avale ka apanung mirana inte. ⁹ Ba bole, Nutu ke sane koipage apanung ta i kalaunge avale. Ke sa. Ke koipage avale ta i kalaunge apanung. ¹⁰ Minmina na nga angelome ragurea avale nge rugupite kunna nga malle nga katungkala ta pangakosininge ulong-pisigingana ka i muni.

¹¹ Ava nga maulingara ngallo nge Iesus Avolau, avale momongana ka puna ta apanung, ba bole apanung momongana ka puna ta avale. ¹² Iau ka role minmina kurumea, avale lelangana nga apanung mirana pala ka tongana kena ma ina rapanung keke umma ta lelang nga ravale mirarea ka kae reke toapisigsigi rea. Ba orume kinung keke pa nge Nutu. ¹³ Miau muni nga lomiauakanane bainga laeala ama role te roma, ke tupu ta avale rugungpitange kunna ine kavkava te Nutu nga malle nga katungkala, o ke sa? ¹⁴ Bainga a ita ra ragau muni ka palomatantana ita kia ke roma, ngaroma apanung gilina nge gavili na apanung laeala ke pavalengea i muni. ¹⁵ Ava ngaroma avale gilina nge gavili, na ka i a kavingtulu nge i kurumea, Nutu ke tunge gilina te i ta i rugungpitange kunna kia. ¹⁶ Ngaroma agau nge bai ta palinglau ta pangamologa laekia, na iau nga role kia roma, mangng ka sana lolakurumea bainga tetoto. Ba ra lopatokonakana te Nutu re nga maga pattoto keke lolakurumea bainga laeala bole.

¹⁷ Na nga potong ra iau la potong miau ki gialgiala, iau sana la kiningpataenge giamiaume

kurumea, baingamiau palu re nga katungkala ke sane ke pepe. Ka ina miau ka katualla kinung, na ka sana ka bavaia katungkala ore kalaulaue ragau. Ke sa. Kaka bavaia katungkala ore baisolalia ragau. ¹⁸ Kapunu na iau ka bai ta roleng roma, ragau keke turu te iau ina miau ra lopatokonakana te Karais ka katualla kinung, na kalingpalame keke momo ngaliua nge miau. Ba ka laupatokona ta ollaeala isura. ¹⁹ Iau ka role minmina kurumea, ka kae palu, na kalingpalame keke umma ta pangapotange ragau baingareame bole. Ngeke kuma minmina ta baina miau ngaka kelapatokone taime re nge miau keke lolakurumea Nutu lonangana, ba taime ke sane ke lolakurumea. ²⁰ Ka ina miau ka katualla kinung ta kaninge Iesus Avolau Kaningngana A Ronga, na ka sana i a Iesus Avolau Kaningngana A Ronga a miau ka kaninnia. Ke sa. ²¹ Iau ka role minmina kurumea, ka ina miau ka kaninni, na kenakena nge miau ke bolvole ta kaning kana kaning. Miau ka sana ka palimomalla miau. Te ke kani, ba te ka mate kana. Ba tetoto muni ke bemve ka inung. ²² Ke meimia, ka sana kamiau bale ta kaning ba ta inung ngi ae? O kaka roma, ka sana otte nga ra lopatokonakana te Nutu ae? Ba kaka roma, baingamiau ina miau ka pavalengea ra sana karea ka oru ke pe ae? Na iau ka la roleng paka miau mina ngaetai? Kaka roma iau ka la kalangapaga miau ae? Ke sa. Iau ka sana la kalangapaga miau kurumea, miau ka sana ka bavaia bainga reke pepe.

Iesus Avolau Kaningngana A Ronga

²³ Iau ka role minmina kurumea, miau ka lomiamatana tapu ka potong a iau rave nge Avolau ba ka kalavase te miau. Ba potong laeala ke role minakai roma: Ka rigo laeala a Iuras ngata ta i ulonge Iesus nga reke bai ta baingasoalinge kamareame, nae Iesus Avolau ke rave beret inte, ²⁴ ba ka ine kalapage Nutu tapu, na i ke regipale ba ke role roma, “Beret laekia ka i a mirau a iau la ulonge ta mateng te miau. Ngarume na ngaka kuma minakai, nga baina nga lomiaugaliu te iau.” ²⁵ Ba i ke kuma minmina mana ine rave gato ngarume nga kaning, na ke role roma, “Uain ngallo nga gato laekia ka i a piunga ba bonga a pau orae Nutu la kumangng kia ka totogu. Ngaka kuma minakai nga ina miau nga innue, nga baina nga lomiaugaliu te iau.” ²⁶ Iesus ke role minmina kurumea, ka ina miau ka kaninnia beret laekia ba ka innue uain nga gato laekia, na miau kaka pulimalaglage Avolau matengana ta ragau ta nge lele nga kae laeala ina i la atung.

²⁷ Minmina na agau e sane kananna masia i muni bainganame ine kaninnia beret be innu nga gato ae Avolau, agau laeala ke bavaia bainga e soali ma bainga ae ragau reke balia Avolau mirana beke kelingia totona. ²⁸ Ita nga lorakananna ita pala ta ita kaninge beret ba inung nga gato. ²⁹ Iau ka role minmina kurumea, agau e sane kelapatokone Avolau mirana puna ka ine kaninni be innu, agau laeala ke unte kalingnana te i muni ine kaninni be innu. ³⁰ Nga ollaeala mana na ragau papatu nge miau ke sane ke gingging ba ka karea ka soaling, ba palu keke mate. ³¹ Ava ngaroma ita nga lorakananna ita pala, na ita

nga kelapatokone kaning laekia puna, ba sana ngaka ute kalingnana te ita. ³² Ava ngaroma Avolau nge kalinana ita ba nge tunge alang te ita sonrau, na nga kumangng laeala i ke palomatan-tana ka sapingana kita, ta baina ita sana ngaka sanrea kala nga re nga mogalo laekia e ngape ngarume. ³³ Minmina na kolingau memena, ka ina miao ka katualla kinung ta kaning, na ngaka palimomokala miao. ³⁴ Ngaroma te e nge miao nga mate kana, na i nge kani pala nga bale ae i. Ngaka kuma minmina ta baina katungkala laeala ae miao sane nge bai ka miao ta lelung nga Nutu kalingnana ae i. Ba ka ina iau nga atu, na iau ka la tungnge potong pattoto te miao bole.

12

Tunga Rae Kannu E Tupu Tungu Rea

¹ Kolingau memena, gialgiala na iau ka bai ta rolinge pangamologa e ta tunga rae Kannu E Tupu tungu rea, ba iau ka matea ta nga lomiau-matana ki. ² Miao ka lomiamatana tapu roma, pala, ka ina miao ka momo nga osuguna tale, na kaka taoptaopa nga pamau matantana kurumea nutu ra goanga ra sana maulingarea. ³ Minmina na iau ka matea ta miao nga lomiamatana roma, agau a Kannu Ae Nutu taoamugmuga kia ke sane nge role roma, “Jesus ke soali.” Ba bole, agau a Kannu E Tupu momo ngallo nge i mana, nge role roma, “Jesus ka i ae Avolau.”

⁴ Ka tunga matantana rae Kannu E Tupu tungu rea, ava ka i ae Kannu kena mana. ⁵ Ba bole, pamau matantana keke momo ta kumangng

ka kumangng ae Avolau kanna, ava ka i ae Avolau kena mana. ⁶ Ba ka gingginga matantana nga kumangng, ava ka i a Nutu kena mana e kumkuma ka kumangng nginngina kinung nga ragau karolu. ⁷ Nutu ke papotpote Kannu E Tupu kumangngana nga agau kenakena, ta baina ri kinung ngeke rave kalaunga. ⁸ I ke tunge pangamologa a i a lomatana e kalaumasia ragau ta agau te kurumea Kannu E Tupu kumangngana ngallo nga agau laeala. Ba ke tunge pangamologa a i a lomatana orae Nutu mana lonamatana kia ta agau tetoto kurumea Kannu laeala mana kumangngana ngallo nge i. ⁹ Agau tetoto ke rave lopatokona e gingging kurumea Kannu laeala mana kumangngana ngallo nge i. Ba agau tetoto ke rave tunga re nga pangapenge ragau mirareame kurumea Kannu kena laeala mana kumangngana ngallo nge i. ¹⁰ Ba agau tetoto ke rave gingginga ta i kumangng ka killa reke bollalau, ba te muni ka kana ka tunga e nga tonge Nutu kaona. Ba agau tetoto ke rave lomatana ta baina i nga lonamatanamasi ka kannu reke pa nge Nutu ba kannu re sane ke pa nge Nutu. Agau tetoto ka kana ka tunga e nga pangamologa ka kaling matantana, ba te muni ke rave tunga ta i kamongpiliunge kaling matantana nginngina, ta baina ragau nga loreamatana ka taru ra ri ke rorole tao. ¹¹ Ka Kannu kena mana e kumkuma ka oru nginngina kinung, ba i ke tungtunggu rea ta agau kenakena kurumea i muni lonangana mana.

Karais Mirana Ka Rina Papatu

¹² Iau nga toe ka agau mirana. Agau mirana ka i kena, ava mira laeala ka rina papatu. Ba bole ina nginngina ka ri papatu, ava keke momo nga mira kena mana. Ka tongana kena mana ma inae Nutu pulisivala ita ra ragau papatu ngallo nga mira kena mana. Ke pulisivala ita nga Karais mirana. ¹³ Palu re nge ita ka ri ra Iura, ba palu ka sana ri ra Iura. Ba palu re nge ita ka ri ra kumangngatulu ra ragau pattoto kanrea, ba palu ke sa. Ka ita ra ragau matantana, ava ka inae ita ka rave pangamagoe, nae Kannu Ae Nutu a i a kena mana ke pulisivala ita kinung ngallo nga mira kena mana. Ke pulisivala ita nga Karais mirana. Ba ita kinung kaka rave Kannu kena mana laeala a Nutu tunge.

¹⁴ Iau nga toe ka agau mirana muni. Agau mirana ka sana ina kena mana. Ke sa. Ka rina papatu. ¹⁵ Na ngaroma agau laeala kaena nge role roma, “Ka sana iau a mira laekia inte, ta ka sana iau a kamana,” na pangamologa laeala sana nga kaomannmanna kia kurumea agau kaena ka i a agau laeala mirana inte. ¹⁶ Ba muni, ngaroma agau longana nge role roma, “Ka sana iau a mira laekia inte, ta ka sana iau a matana kannu,” na pangamologa laeala sana nga kaomannmanna kia kurumea agau longana ka i a agau laeala mirana inte ¹⁷ Ngaroma agau mirana nga i a matana kannu mana, na i ke la maingamia ka longana? Ba ngaroma nga i a longana mana, na i ke la maingamia ka singongana? ¹⁸ Ke sane minmina. Nutu ke palle agau mirana iname nga mallerea kenakena kurumea i muni lonangana. ¹⁹ Ngaroma ri kinung nga ri ra mira ina kena

mana, na agau ke la maingamia ka mirana?
²⁰ Minmina na mira ka rina papatu, ava ka i a mira kena mana.

²¹ Agau matana kannu nga manenasa roleng ka kamana roma, “Lo ngo lao, ta iau ka kuma ka orume kinung tapu!” Ba agau kunna nga manenasa roleng ka kaena roma, “Lo ngo lao, ta iau ka kuma ka orume kinung tapu!” ²² Ke sane minmina. Ba bole, agau mirana ina ra ita ka role roma, ke sane ke gingging, kumangngareame keke bollau raumana ngallo nga mirarame. ²³ Ba ina ra ita ka role roma, ke sane ke kela masi, ita kaka kavitutulu rea raumana. Ba ina ra ragau ke sane ke alapaga rea, ita kaka alapagpaga rea raumana, ²⁴ ava ina ra ragau ke alapaga rea, ke sa. Avae Nutu ke pagiu mira iname nga mira kena, ba ke tunge alangapaga e bollau ta ina ra sana karea ka alangpaga. ²⁵ I ke kuma minmina ta baina ka sana nga kalingpala nga mira, ava mira iname kinung palingpe ngareangana kerea nga tongarea kena mana. ²⁶ Ngaroma mira inte nge kanimaia miralali, na iname kinung ngeke kanimaia miralali kala nge i. Ngaroma mira inte nge rave alangpaga, na iname kinung ngeke sereng kala nge i.

²⁷ Minmina na ka miao rae Karais mirana, ba kenakena nge miao ka i a mira inte nga mira laeala. ²⁸ Ba ngaliua nga ra lopatokonakana te Karais, Nutu ke palle ragau nga mallereame minakai roma: Ke pulia aposelme nga malle e kapunu, reke toe Nutu kaona nga malle a lua, ba ra pangalomatankana nga malle a mologi. Ba ngarume nga ragau nginngina Nutu ke pulia

ragau reke umma ka killa reke bollalau, ba ragau ra karea ka tunga re nga pangapenge ragau mirareame, ba ragau reke kalaulaue ragau pattoto, ba ragau ra karea ka tunga re nga taongamuga ka ragau, ba ragau reke pamolloga ka kaling matantana. ²⁹ Ava ri kinung ka sana ri ra aposel, ke sa, palu mana. Ba ri kinung ka sana ri ra ragau reke toe Nutu kaona, ba ri kinung ka sana ri ra pangalomatankana. Ba ri kinung ke sane ke umma ka killa reke bollalau. ³⁰ Ba ka sana ri kinung ka ri ra ragau ra karea ka tunga re nga pangapenge ragau mirareame, ba ri kinung ke sane ke pamolloga ka kaling matantana. Ba ri kinung ke sane ke rave tunga e nga kamongpiliunge kaling matantana, ta baina ragau nga loreamatana ka taru ra ri ke rorole tao. ³¹ Ava miao ngaka materaumane tunga reke bollau raumana nga tunga pattoto.

Bainga E Nga Matengraumane Ragau Pattoto

Ba gialgiala, na iau ka la pangapanau miao ka bainga ore pe raumana nga baingame kinung.

13

¹ Ngaroma iau nga pamolloga ka kaling rae ragau o ka kaling rae angelome ava ka sana materaumane ragau pattoto, na iau ka lele ma oru ra maireia mana, basema paro o gargara. ² Ba ngaroma iau nga kau ka tunga e nga tonge Nutu kaona, ba nga laumatana ka orume kinung reke ko, ba lomataname kinung. Ba ngaroma iau nga kau ka lopatokona ta bongalale kapangngme, ava ka sana materaumane ragau pattoto, na iau ka lele ma oru a sana puna. ³ Ba ngaroma iau nga

tunge oru rae iau kinung ta ra sillolo, ba nga tunge mirau ta ragau ta ri raunge nga sia, ava ka sana materalumane ragau pattoto, na kumangng nginngina ke sane ke kalau iau ta ravunge otte.

⁴ Bainga e nga matengraumanange ragau ka sana i a bainga e nga alanggaliunge bainga reke sosoali. Ke sa. Bainga e nga matengraumanange ragau ka i a bainga a lonana. Ka sana i a bainga e nga kelangalele, ba bainga e nga mulianga. Ba ka sana i a bainga e nga kiningpatae gia. ⁵ Ka sana i a bainga e nga pangavalenga ba baingapaga iu. Ba ka sana i a bainga ore nga loangakurumea i muni lonanganame mana. Ba ka sana i a bainga e nga ravungpaga iu. Ke sa. Ka i a bainga e nga patangapitange ragau baingarea reke sosoali te i. ⁶ Bainga e nga matengraumanange ragau ka sana i a bainga ore nga serenga ka ina ragau ke baia bainga reke sosoali. Ke sa. Ka i a bainga ore nga serenga ka ina ragau ke pamologa ka pangamologa ra kaomanna ki. ⁷ Ka i a bainga ore nga tolongamane bainga reke sosoali ra ragau ke bai rea te i. Ba ka i a bainga a lopatokona e sane magogo. Ka i a bainga e momalla be ella te Nutu. Ba ka i a bainga e nga meisingginggingkale maenangme.

⁸ Bainga e nga matengraumanange ragau ka sana rongana. Ava ngaroma tunga re nga tonge Nutu kaona ngeke momo, ngarume nae Nutu ke la ronga ki. Ba ngaroma tunga re nga pangamologa ka kaling matantana ngeke momo, ngarume na ri keke la ronga. Ba ngaroma lomatana nge momo, ngarume nae Nutu ke la ronga kia. ⁹ Iau ka role minmina kurumea,

sonrau na ita ka loramatana ka oru palu mana. Ba sonrau na ragau rae ita reke toe Nutu kaona keke rorolea pangamologa rae Nutu kanna palu mana. ¹⁰ Ava ngarume, nga ina oru ra sana lisirea ngeke lele, nae Nutu ke la rongka ka oru ra lisirea. ¹¹ Ka ina iau a goe tale, na iau ka pamolloga ma agau a goe. Logukanannangana ka tongana kena ma agau a goe, ba laumatanangana ka tongana kena ma goe lonamatanangana mana. Ava ka ina iau lele bollau tapu, na iau ka ka'e goeme baingareame. ¹² Sonrau na ita ka sana ka kelkele orume masi. Kelangara ka orume sonrau ka tongana kena ma agau e sane kelamasia oru sinna nga kelanga.* Ava ngarume, na ita kaka la kelangpotange orume ma ina ragau ke palikelkele ragureame. Sonrau na iau ka laumatana ka oru palu mana, ava ngarume na iau ka la laumatana masi ka orume. Ba laumatanangana laeala ngarume nga tongana kena ma inae Nutu lonamatanamasi kau sonrau. ¹³ Minmina na sonrau, ka oru mologi reke momogingging minakai roma: lopatokona, momongkala, ba bainga e nga matengraumanange ragau pattoto. Ava ne bollau raumana nga ri mologi kinung ka i a bainga e nga matengraumanange ragau pattoto.

14

Tunga Re Nga Tonge Nutu Kaona Ba Tunga Re Nga Pangamologa Ka Kaling Matantana

* **13:12:** Pangamologa laekia “kelanga” ka i a pangateningkala e ta kelanga matana laeala a ragau ke kelkele kunreame ngia. Ba nga kae nginngina rae Pol, na kelanga ae ri ke sane ke pakosining ka agau raguna masi.

¹ Na miau ngaka tataokurumea bainga e nga matengraumanange ragau. Ba ngaka matea raumana ta miau ravunge tunga rae Nutu tungu rea. Ava tunga ora miau ngaka matea raumana ta miau ravunge ka i a tunga ore nga tonge Nutu kaona. ² Iau ka role minmina kurumea, agau a kana ka tunga e nga pangamologa ka kaling matantana ke sane pamolloga ta ragau. Ke sa. I ke pamollogakale Nutu kurumea, ka sana agau te longopatokone taru ra i pamolloga tao. Ava ngallo nga agau laeala kannuna i ke rorolea pangamologa re ta oru reke ko nga ragau. ³ Ava agau a kana ka tunga e nga tonge Nutu kaona ke pamolloga ta ragau, ba pangamologangana ke panginggingia lopatokona ae ri. Ba ke kalau rea ta meising gingging ta baina ri ngeke momo masi. ⁴ Agau a kana ka tunga e nga pangamologa ka kaling matantana ke umma ta pangagingginge i muni, ava agau a kana ka tunga e nga tonge Nutu kaona ke umma ta pangagingginge ra lopatokonakana te Karais reke katualla kinung. ⁵ Na iau ka bai ta miau kinung ngaka pamolloga ka kaling matantana, ava ka matea raumana ta miau tonge Nutu kaona. Ngaroma agau e pamolloga ka kalingme nge kampililiue kaling nginngina ta baina ri pangagingginge ra lopatokonakana, na agau laeala kumangngana ka tongana kena ma agau e totoe Nutu kaona kumangngana. Ava nge sa, na agau e totoe Nutu kaona ke ngailu nge i.

⁶ Kolangau memena ngallo nge Karais, ngaroma iau nga atu te miau ka pangamologangau ka kaling matantana, ava ngaroma iau sana nga atu ka pangapotang te, o lomatana te, o pangamologa

e toe Nutu kaona, o pangamologa a potong, na iau ka la kalaunga miau mina ngaetai? ⁷ Iau nga toe ka oru ra sana maulingarea ra ragau ke bavaia baunga ki, basema isongo o balingvolo. Na ngaroma ragau ngeke bavaia oru nginngina mairea kalaoveka, na ragau nga loreamatana ka baunga taongana mina ngaetai? ⁸ Ba muni, ngaroma agau nge isoe oru basema buu, ava sana maina masi, na tai ke la kalingtupu ta loanga ta baling? ⁹ Ke bai minmina nge miau bole. Ragau ke la maingamia ka loreamatanangana ka taru a miau ka pamolloga te, ngaroma ri sane ngeke longopatokone pangamologa reke lele nga kaomiaume? Pangamologa ngamiaume sana nga mirarea. ¹⁰ Ka kaomanna, ka kaling matantana reke momo nga mogalo laekia e ngape, ava ri kinung ka mirarea. ¹¹ Na ngaroma iau sana nga longopatokone taru a agau pamolloga te, na iau nga tongau kena ma agau e nga inte toto ta agau laeala. Ba i nga tongana kena ma agau e nga inte toto te iau. ¹² Ba ka tongana kena nge miau bole. miau kaka matea raumana ta miau ravunge tunga rae Nutu tungu rea, minmina na ngaka matea raumana ta miau ravunge tunga reke paginggingia ra lopatokonakana reke katu-alla kinung.

¹³ Minmina na agau e pamolloga ka kaling te nge kave Nutu ta i kalaunge ta kamongpiliunge kaling laeala. ¹⁴ Iau ka role minmina kurumea, ngaroma iau nga kava ka kaling te na kannugu ke kavkava, ava ngallo nga ramau, laumatanangana ke sane kumkuma ka otte. ¹⁵ Minmina na iau ka la kumangng mina ngaetai? Iau ka la kavang ka

kannugu, ba ka la kavang ka ramau bole. Iau ka la baunga ka kannugu, ba ka la baunga ka ramau bole. ¹⁶ Ava ngaroma one ngo kalapagpage Nutu ka kannung mana, na agau a sana lonamatana ke la maingamia ka rolengana kone roma, “Kalan-gapagangang ka kaomanna kia”? Iau ka role minmina kurumea, i ka sana lonamatana ka taru a one rorole te. ¹⁷ One ko kalapagpaga masi, ava kalangapaga laeala ae one ke sane panginggingia agau tetoto lopatokona ae i.

¹⁸ Iau ka laupe kae Nutu kurumea, pang-amologangau ka kaling matmatana ka ri papatu nge miau kinung. ¹⁹ Ava ngallo nga malle nga katungkala ae ra lopatokonakana iau nga pamologa ka pangamologa issusura lima mana ra ragau loreamatana ki, ta baina ri ngeke rave potong bole. Ba pangamologangau issusura ngingina ra ragau loreamatana ki ke pe raumana nga pangamologa papatu ra iau pamologa ki ka kaling matantana ra ragau ke sane ke rave potong ki.

²⁰ Kolingau memena, lomiamatanangana sana nga tongana kena ma ra goeme loreamatangana. Baingamiaume nga tongarea kena ma ra goeme ra sana loreamatana ka bainga reke sosoali, ava lomiamatananganame nga tongarea kena ma ragau reke lele bollau tapu. ²¹ Pala na keke pa'e Nutu pangamologangana ngallo nga Lau Ae Kanna ore role roma:

“Iau ka la pangamologa ta ragau kokorai ka ragau reke pamolloga ka kaling ra ri sana loreamatana ki,

ba ka la pangamologa te ri ka ragau re nga ina pattoto kaoreame.

Iau ka la kumangng minmina, ava ragau kokorai ke sane ke la longa te iau.”

²² Minmina nae iau ae Pol nga role roma, tunga e nga pangamologa ka kaling matantana ka sana i a killa ta ragau ra loreapatokona te Karais tapu. Ke sa. Ka i a killa ta ra sana ra ri ra lopatokonakana. Ava tunga e nga tonge Nutu kaona ka orae ra lopatokonakana, ke sane orae ragau ra sana ri ra lopatokonakana. ²³ Minmina na ngaroma miau ra lopatokonakana kinung ngaka katukala ba miau kinung ngaka pamolloga ka kaling matantana, ba ngaroma ragau ra sana loreamatana o ragau ra sana ri ra lopatokonakana ngeke lu nga katungkala laeala, na ragau nginngina keke la roleng roma, miau kaka baigaugau. ²⁴ Ava ngaroma miau kinung ngaka umma ta tonge Nutu kaona, ba ngaroma agau a sana i a lopatokonakana o agau a sana lonamatana nge lu nga katungkala laeala ae miau, na nga ragau kinung ragureame i ke la kelangapatokone baingana reke sosoali. Ba i nge lele nga kalingnana nga ragau kinung ragureame, ²⁵ ba oru reke ko nga lona keke la lele nga karakarangana. Minmina na i ke la pupunga ka kalangapitangana ka raguna ta mogalo, ba ke la kiningpataenge Nutu giana ka rolengana roma, “Nutu ke mommo ngaliua nge miau ka kaomannmannangana.”

Katungkala Taongana Ore Pe

²⁶ Minmina na kolingau memena, ita kaka la rolenge pangamologa a taru ta tungame? Ita kaka la roleng roma, nga ina miau nga katualla kinung, na kenakena e nge miau nge baue baunga, o kenakena nge tunge pangamologa e nga potong, o kenakena nge tunge pangamologa e nga pangapotang, o kenakena nge pamologa ka kaling o nge kampiliue kaling. Ava miau ngaka kuma ka oru nginngina kinung ta pangagingginge ra lopatokonakana reke katualla kinung. ²⁷ Ngaroma agau te nge pamologa ka kaling te nga malle e nga katungkala, na ragau lua o mologi mana ngeke pamologa. Kena e nge ri nge pamologa, nge rong, na ngarume na, na lua nge pamologa. Ba agau nge momo ta kamongpiliunge kaling, ta baina ra lopatokonakana nga loreamatana ka taru a kaling laeala rorole te. ²⁸ Ngaroma nga sana agau ta kamongpiliunge, na agau laeala e bai ta pangamologa ka kaling nge rulu nga malle e nga katungkala. Na ngallo nge i, i nge pamolloga te i muni, ba te Nutu.

²⁹ Ba nga reke toe Nutu kaona, lua o mologi ngeke pamologa, ba reke toe Nutu kaona reke longlono nga loreakananne reke pamolloga pangamologangareame. ³⁰ Ba ngaroma pangamologa e nga pangapotang nge lele nga te ore tattara, na ne kapunu ore pamolloga nge rongo ka pangamologangana. ³¹ Iau ka role minmina kurumea, ke pe ta ragau kinung re nge miau tonge Nutu kaona. Ava kenakena nge pamologa ngarume nga kenakena, ta baina pangamologa nginngina ngeke panginggingia ragau kinung reke katualla, ba ri kinung ngeke rave potong. ³² Ragau reke toe

Nutu kaona ka likirea ta kaunge tunga laeala ae ri. ³³Iau ka role minmina kurumea, Nutu ka sana i ae Nutu ore bavaia lopalillingana. Ke sa. Ka i ae Nutu ore bavaia momongpengana.

Ba ngaka lolakurumea bainga laeala a ragau rae Nutu reke tupu re nga ginungame kinung ke bavaia ore role roma, ³⁴ravale ngeke rulu nga malle re nga katungkala. Iau ka role minmina kurumea, ke parototokala ta ri pangamologa, ava ngeke ulopisigia ri muni kurumea pangamologa ora Bangapagame ke rolea. ³⁵Ngaroma ri ngeke bai ta loreamatana ka otte, na ngeke ballage nareatale memena muni nga bale ngae ri. Ta ke sane pe ta avale pangamologa nga malle nga katungkala.

³⁶Na iau ka bai ta balinglaga miau re ngae Korin roma, kaka roma pangamologa ae Nutu kanna ke lele kapunu nge miau ae? O kaka roma, pangamologa ae Nutu kanna ke loa te miau kasikemiau ae? ³⁷Ngaroma agau nga lonangana roma, a i a agau e toe Nutu kaona o agau a kana ka tunga rae Nutu tungu rea, na i nge kelapatokona roma, pangamologa a iau papa'e te miau ka i a bangapaga orae Avolau kanna. ³⁸Ava ngaroma i sana nga omona ta kelangpatokone ollaeala, na ka sana i a agau a Nutu kelapatokone.

³⁹Minmina na kolingau memena, miau ngaka materaumane tunga e nga tonge Nutu kaona, ba sana ngaka parototokale ragau ta ri pangamologa ka kaling matantana. ⁴⁰Ava ngaka bavaia orume kinung kurumea bainga reke kalaue ragau, ba bainga reke bai ka katungkala ta i taongamasi.

15

Karais Sigingpagangana Nga Mateng

¹ Kolingau memena ngallo nge Karais, sonrau na iau ka bai ta rolengpage lomiau ta pangamologa e pe e te Karais a iau pulimalage te miau. Ka i a pangamologa e pe ora miau ka rave, ba ka i a pangamologa ora miau ka maispai gingging ngia. ² Ba ka i a pangamologa ae Nutu ravulele miau kia. Ava Nutu ravunglelengana kamiau ke loakurumea kamongpita ngamiaungana ka pangamologa laekia a iau pulimalage te miau. Ava nge sa, na lopatokona ae miau ke sane kuma ka otte.

³ Iau ka role minmina kurumea, iau ka kalavase lomatana e bollau raumana te miau a iau rave minakai roma: Karais ke mate ta bainae Nutu nge osurure baingara reke sosoali kurumea pangamologa ra ragau ke pa rea pala nga Lau Ae Nutu Kanna. ⁴ Ba keke talue, ava ka kae a mologi, nae Nutu ke pasigipage nga mateng kurumea pangamologa ra ragau ke pa rea pala nga Lau Ae Nutu Kanna. ⁵ Ngarume na i ke lele nge Pita, ba ngarume muni na i ke lele nga Pana Tangulelu Ba Lua. ⁶ Na ngarume na i ke lele nga ra lopatokonakana ka ri 500 ba papatu muni, ba ri karolu keke kele kinung. Ba papatu nge ri keke momomauli sonrau tale, ava palu keke mate tapu. ⁷ Na ngarume na i ke lele nge Iems, ba ngarume muni na ke lele nga aposelme kinung. ⁸ Ba ngarume bavakena, na i ke lele nge iau ae Pol bole. Ke lele nge iau ma iau a goe a naname toapisigia pala nga kae e nga toangapisigi.

⁹ Iau ka role minmina kurumea, iau ka sina raumana nga kolingau memena ra ri ra aposel. Ba ka sana iau a agau e pe ta ragau patongo iau ka aposel te ta iau ka pamiralalia ra lopa-tokonakana te Nutu. ¹⁰ Ava ka iau a aposel kurumea Nutu tungngana mana ka lopengana ae i te iau. Ba tungngana mana ka lopengana laeala ae i te iau ke sane besakala. Ke sa. Iau ka kuma raumana nga kolingau memename kinung ra ri ra aposel. Ava ka sana iau a umma, ava lopengana ae Nutu a i tungumane te iau ke umma kala nge iau. ¹¹ Minmina na ngaroma iau nga pulimalage pangamologa o ri ngeke pulimalage, ka i a pangamologa kena mana a mangng ka pulimalage. Ba ka i a pangamologa laeala a miau ka lomiauapatokona te.

Ragau Sigingpaga Ngareangana Nga Mateng

¹² Ava ngaroma mangng nga pulimalaglaga pangamologa e ta Nutu pangasingpagangana kae Karais nga mateng ka kaomanna, na ke meimia na palu nge miau keke rorole roma, ka sana sigingpaga nga mateng. ¹³ Taroma sana ta sigingpaga nga mateng, nae Nutu sane te pasigipage Karais nga mateng bole. ¹⁴ Ba taroma Nutu sane te pasigipage Karais nga mateng, na pulingmalaga ngamangng ka pangamologa sane te kuma ka otte. Ba lopatokona ae miau sane te kuma ka otte bole. ¹⁵ Ba ka sana oru ngingina mana. Ke sa. Iau ka role minmina kurumea, taroma Nutu sane te pasigipage Karais nga mateng, na teke pato mangng ka reke goga ka oru rae Nutu kuma ki ta mangng ka tuture Nutu

kumangngana ine pasigipage Karais nga mateng. Ava taroma sana ta sigingpaga nga mateng ka kaomanna, nae Nutu sane te pasigipage Karais nga mateng. ¹⁶ Iau ka role minmina kurumea, taroma reke mate sane teke sigipaga nga mateng, nae Nutu sane te pasigipage Karais bole. ¹⁷ Ba taroma Nutu sane te pasigipage Karais, na lopa-tokona ae miau sana ta puna, bae Nutu sane te osurure baingamiau reke sosoali nga raguna tale. ¹⁸ Minmina na reke mate ra loreapatokona te Karais teke sanrea. ¹⁹ Taroma lopatokona ae ita te Karais te kalaulau ita nga momongara nga mogalo laekia e ngape mana, na ragau teke kela ita ma ra kononi raumana nga ragau karolu.

²⁰ Avae Nutu ke pasigipage Karais ka kaoman-nmannangana. I ka i a agau e kapunu nga reke mate ta sigingpaga nga mateng. ²¹ Iau ka role minmina kurumea, pala na mateng ke atu nga agau te, ba sonrau na sigingpaga nga mateng ke atu nga agau te bole. ²² Iau ka role minmina kurumea, ragau kinung ravungngarea ka mateng nge Aram pala ka tongana kena ma ina ragau kinung ke rave mauling nge Karais sonrau. ²³ Ava ragau sigingpaga ngareangana nga mateng ke la loanga kurumea Nutu pallangana kerea minakai roma: Karais ka i e kapunu, ba ngarume ka inae Karais nge atu tapu, na ragau rae i keke la sigingpaga nga mateng bole. ²⁴ Na orume kinung rongareangana nge lele ka kae laeala inae Karais la ronga ka kelangpatalime, ba gia bolinglaunganame, ba ginggingame kinung. Na i ke la ulonge kelangapatalingana nge Nutu a

i ae tamana kamana. ²⁵ Iau ka role minmina kurumea, Nutu ka lonangana ta Karais nge ke-lapatali ta nge lele nga kae laeala inae Nutu la pulinge reke bavai iu kae Karais kinung ngape nga Karais kaena sianame. ²⁶ Ba oru e bavai iu kita a ronga ta Karais ronga kia ka i a mateng. ²⁷ Ollaeala ke loakurumea pangamologa a ri ke pa'e pala nga Lau Ae Nutu Kanna e role roma:

“I ke ulopisigia orume kinung ngape nga kaena sianame.”

Ava ka ine role roma, “orume kinung” keke momo ngape nge Karais, na pangamologa laeala ka sana mirana roma, Nutu ke momo ngape nge Karais. Ke sa. Ka i ae Nutu ore ulopisigia orume kinung ngape nge Karais. ²⁸ Ba ka inae Nutu nge ulopisigia orume kinung ngape nge Karais tapu, nae Karais a i ae Nutu Tuna ke la ulongpisigia i muni ngape nge Nutu a i e ulopisigia orume kinung ngape nge Karais. Minmina nae Nutu ka la i a kelangpatali ore momo ngailu nga orume kinung.

²⁹ Na taroma sana ta sigingpaga nga mateng, na ragau reke rarave pangamagoe ta kalaunge reke mate keke la maingamia? Taroma Nutu sane te pasigipage reke mate ka kaomanna, na ke meimia na ragau palu keke rarave pangamagoe ta kalaunge reke mate? ³⁰ Ba nge mangng bole, ke meimia na mangng ka umma ta ulongo mangng ta reke bai ta baingasoali mangng kamareame ka kaeme kinung? ³¹ Iau ka matmate ka kaeme kinung. Kolingau memena, pangamologa laeala ka kaomanna. Ba iau ka kinpataetaea Nutu giana ka kaeme kinung kurumea momongamiaungana

ngallo nge Karais Iesus A Avolaukita bole. ³² Pala ka inae iau momo ngae Epesus, na iau ka balvali kala nga oru ra tongarea kena ma gie ra pinolo. Na taroma iau ta bali minmina ta ravunge oru e nga kalaunga iau nga momongau nga mogalo laekia e ngape mana, na iau sana ta rave otte. Taroma Nutu sane te pasigipage reke mate nga mateng, na ita ngaka kuma kurumea ragau palu pangamologangarea a ri ke pa'e nga Lau Ae Nutu Kanna pala roma:

“Ita ngaka kani ba ngaka inu, ta ngangaila, na ita kaka la mateng.”

³³ Sana ngaka longo ta reke goga miau. Ba sana nga lomiau poge pangamologa laeala e role roma, “Agau a baingana soali nge pavase bainganame ta agau a baingana tupu e ollekurumea.” ³⁴ Ngaka kagaliu ta lomatana ore pe. Ba ngaka ulovalakale baingamiau reke sosoali. Iau ka role minmina kurumea, palu nge miau ka sana loreamatana kae Nutu. Iau ka role minmina ta pangavalenga miau.

Mira Sigingpagangana Nga Mateng

³⁵ Ava agau te ke la balinglaga roma, “Reke mate keke la sigingpaga nga mateng mina ngae-tai? Ba mirareame nga sinrea ma taru?” ³⁶ Na iau ae Pol nga ale agau laeala roma, ka one a alomatanasakana. One ka sana longmatana roma, taroma oru a one toa'e sane te mate, na sana ta maulingngana ngarume. ³⁷ Ka ino toa'e otte, na ollaeala a one toa'e mirana ka sana tongana kena ma oru e lele mirana. Ke sa. Ko toa'e oru kanna mana, oru reke basema uit kanname o oru pattoto kanreama. ³⁸ Avae Nutu

ke tungtunge oru kanna laeala mirana kurumea i muni lonangana. Ba oru kanna matantana ka karea ka ri muni mirarea onra Nutu tungu rea te ri. ³⁹ Orume kinung ra karea ka mira ka sana karea ka mira matana kena mana. Ke sa. Ragau ka karea ka mira matana te, ba posime ka karea ka mira matana tetoto, ba manume ka karea ka mira matana tetoto, ba leame ka karea ka mira tetoto. ⁴⁰ Ka mira matantana reke momo nga tava, ba ka mira matantana reke momo nga mogalo laekia e ngape. Ava mira reke momo nga tava lamarea ka sana tongana kena ma mira reke momo nga mogalo laekia e ngape lamarea. Ke sa. ⁴¹ Kae ka lamana toto, ba inna ka lamana toto, ba matame ka lamarea toto. Ba mata kenakena ka lamana toto nga mata pattoto.

⁴² Ka tongana kena mana ma ina reke mate ke sigipaga nga mateng. Mira a ri ke toa'e ke lavusvusa, ava mira ae Nutu pasigipage ke sane la lavusangng. ⁴³ Mira a ri ke toa'e ka sana kana alangpaga, ava mira ae Nutu pasigipage ka kana ka olamana e toakala. Mira a ri ke toa'e ka kana ka likisangana, ava mira ae Nutu pasigipage ka kana ka gingginga raumana. ⁴⁴ Mira a ri ke toa'e ka i a mira a mogalo, ava mira a Nutu pasigipage ka i a mira a kannu.

Ngaroma nga mira a mogalo, na ka mira a kannu bole. ⁴⁵ Ba pangamologa nga Lau Ae Nutu Kanna a ri ke pa'e pala ke role minmina bole roma:

“Agau e kapunu a giana nge Aram ke lele i a agau ora kana ka mauling.”

Ba iau ae Pol nga ture agau e ngarume a i a Aram a rongā ore lele i a kannu e tungtunge mauling.

⁴⁶ Ava mira a kannu ke sane atu kapunu. Ke sa. Mira a mogalo ke atu kapunu, na ngarume, na ka mira a kannu. ⁴⁷ Agau e kapunu ka ore nga mogalo, ba ka i a magavusa. Ava agau a lua ka ore nga Nutu mallena nga tava. ⁴⁸ Ragau re nga mogalo ka tongarea kena ma agau laeala e nga mogalo. Ba ragau re nga Nutu mallena nga tava ka tongarea kena ma agau laeala e nga Nutu mallena nga tava. ⁴⁹ Sonrau na ita ka sinra ma agau laeala e nga mogalo, ava ngarume na ita nga sinra ma agau laeala e nga Nutu mallena nga tava.

⁵⁰ Kolingau memena, iau nga role kamiau roma, agau a mirana ba totona nga manenasa lunga nga Nutu kelangapatalingana. Ba oru reke lavusvusa nga manereasa lunga nga oru re sane ke lavusvusa mallerea. ⁵¹ Ngaka longomasi, ta iau ka la roleng kamiau ta oru e ko nga ragau minakai roma: Ita kinung ra lorapatokona te Karais ka sana ka la mateng, palu mana ngeke mate. Avae Nutu ke la kamongpiliunge ita kinung mirara ta ri nga sinrea toto. ⁵² Kamongpiliu laeala ke la lelung bolvole ma agau matana kanna laupunungana. Ba ke la lelung ka ina tarampet a ronga nga maina kurumea, ka ina tarampet laeala nga maina, nae Nutu ke la pangasigingpage reke mate nga mateng ta ri nga manereasa lavusangng muni. Ba i ke la kamongpiliunge mirara ta ri nga sinrea toto. ⁵³ Iau ka role minmina kurumea, ka i a Nutu lonangana ta mira laekia e lavusvusa ta i kamongpiliu ba lelung i a mira e sane la lavusangng, ba ta mira laekia e matmate ta i kamongpiliu ba lelung i a mira e sane la mateng.

54 Ka ina mira laekia e lavusvusa nge kampiliu ba nge leletapu i a mira e sane la lavusangng, ba ka ina mira laekia e matmate nge kampiliu ba nge leletapu i a mira e sane la mateng, na pangamologa a ri ke pa'e pala nga Lau Ae Nutu Kanna ke la lelung mannangana ine role roma:

“Mateng ke rongotapu ba ke sanrea ma oru a agau sonia.”

55 “One a mateng, ginggingngang ta ulongpisigi ba balinge ragau ka i aetai?

One a mateng, ginggingngang ta tonge ragau ma ore unu ka i aetai?”

56 Bae iau ae Pol ala nga panane pangamologa ngingina roma, mateng kana tonga ka i a bainga e nga bainge bainga reke sosoali nge Nutu raguna. Ba bainga e nga bainge bainga reke sosoali ginggingngana ka puna nga bangapagame. ⁵⁷ Ava ita ngaka kalapage Nutu kurumea, ngallo nge Iesus Karais A Avolaukita i ke bai kita ta kangapatali nga mateng ginggingngana.

⁵⁸ Minmina na kolingau memena, ngaka maisgingging. Sana ngaka ngatakale otte ta i bongatalala miau. Ba ngaka kumkuma raumana ka kumangng ae Avolau kanna ka kaeme kinung kurumea, miau ka lomiamatana tapu roma, kumangng ngamiaume te Avolau ke sane ke la saningrea.

16

*Pangamologa E Ta Lollokanna Re Nga Tunga
Rea Ta Ra Lopatokonakana Re Ngae Ierusalem*

¹ Na nga lollokanna amaka bai ta pulingkinunge ta kalaunge ragau rae Nutu reke tupu onreke momo ngae Ierusalem. Ngaka kuma kia base ina iau role ka ra lopatokonakana re ngae Galesia ta ri kumangng kia. ² Nga kae e kapunu nga kumangnga maina kenakena, na kenakena nge miau nge pulivalakale lollokanna palu kurumea i muni ravungngana ka lollokanna. Ba i nge umma ta pulingkinunge lollokanna nginngina, nga baina ka ina iau nga atu, na miau sana ngaka taosango lollokanna ta pulingkinungu rea. ³ Minmina na, ka ina iau nga lele nge miau tapu, na iau ka la tungnge lau re nga turunglomatana ta ragau palu ra miau ka puli rea. Na nga ba rea ka tunga laeala a kanmiau tae Ierusalem. ⁴ Ba ngaroma nge pe ta iau loanga bole, na iau nga loa kala nge ri.

Oru Rae Pol Mate Rea Ta Ra Lopatokonakana Re Ngae Korin Kumangng Ki

⁵ Na iau ka la taongapalange Masaronia pala, ba ngarume, nga ina iau nga taopale Masaronia tapu, na iau ka la atung te miau. ⁶ Ba ngaroma Nutu nga lonangana, na iau ka la momong kala nge miau ka kae palu. O iau nga momo bole ta nge lele nga kae reke marusu rongngarea, ta baina miau ngaka kalau iau ka oru re nga taongau ta ina ra iau la loanga tao. ⁷ Ava ikia ka ina iau nga loa te miau, na ka sana matea ta momong kala nge miau ka kae tutuna mana. Ke sa. Ngaroma Avolau nga lonangana, na iau nga momo kala nge miau ka panna te e gavili isura. ⁸ Ava iau ka la momong ngae Epesus ta nge lele nga kaning e bollau e

nga Pentekos. ⁹ Iau ka role minmina kurumea, Nutu ke sale pamau e bollau ta iau kumangng ka kumangng a kannu. Ba ragau papatu keke sanangalla iau.

¹⁰ Na ngaroma Timoti nge loa te miau, na ngaka rave, ba ngaka ella masi te i ine nge mommo kala nge miau. Iau ka role minmina kurumea, omea Timoti kinung ka umma ka kumangng ae Avolau kannu. ¹¹ Minmina na agau te sane nge kanpea. Ba nga ina momongngana kala nge miau nge rongo, na ngaka ba'e, nge loa ka raguna papangana, nga baina i nge galiu te iau. Iau ka role minmina kurumea, iau ka momalla ta i kangagaliu te iau kala nga ra lopatokonakana pattoto.

¹² Na iau ka bai ta roleng kamiau te Apolos a i a kolingara ngallo nge Karais. Iau ka role kia gingging ta i loanga te miau kala nga ra lopatokonakana pattoto. I ka sana omona ta i loanga sonrau, ava nga kana panna inte, na nge loa te miau.

¹³ Miau ngaka ella miau masi. Ngaka maispita nga lopatokona ae miau, ba ngaka tatao ma ragau reke matua tapu. Ba ngaka gingging. ¹⁴ Ba nga kumangng ra kanmiao kinung ngaka bavaia bainga e nga matengraumanange ragau.

¹⁵ Miau ka lomiamatana roma, ragau reke momo nga bale ae Stepanas ka ri ra ragau re kapunu re nga Akaia ta ri nga loreapatokona te Karais. Ba ka lomiamatana ka kumangng-garea bole roma, keke kumkuma raumana ta kalaunge ragau rae Nutu reke tupu. Kolingau memena, iau nga role gingging te miau roma,

¹⁶ ngaka lolakurumea ragau matana nginngina kelangpatali ngareangana. Ba ngaka bai minmina ta ragau kinung reke pagiu kala nge ita beke kumkuma ka kumangng laekia ae Nutu kanna. ¹⁷ Iau ka lausereng raumana inae Stepanas, bae Portunatus, bae Akaikus keke atu ta kelanga iau kurumea, kelangaungana kerea ke base iau a kela miau. ¹⁸ Iau ka role minmina kurumea, ri keke palavlave kannugu base ina ri ke palavlave kannumiaume bole. Ngaka alapage ragau matana nginngina kurumea kumangngarea ka kumangng reke bollalau.

Pol Ke Ba Ka Sinro Ae I Ta Ra Lopatokonakana Palu Ngae Korin

¹⁹ Ra lopatokonakana re nga porovins e ngae Esia keke ba ka sinro ae ri te miau. Bae Akuila riluae Pirisila kala nga ragau reke katualla nga bale ae ri keke ba ka sinro ae ri e pe raumana te miau. ²⁰ Kolingara memename kinung ngallo nge Karais reke momo nakai keke ba ka sinro ae ri te miau. Ngaka tagukama ka miau pana kenkena ka tagungkama ore tupu nge Nutu raguna.

²¹ Iau ae Pol ka papa'e sinro laekia te miau ka kamau muni.

²² Alanga e soali raumana nge momopai nga agau e sane materaumane Iesus Karais A Avolaukita. Avolaukamangng, ngo atu!

²³ Iala na lopengana ae Nutu a i tungumane ngallo nge Iesus Avolau nge momo kala nge miau.

²⁴ Matengraumana ngaungana kamiau nge momo kala nge miau kinung raka momo ngallo nge Karais Iesus. Ka kaomannmannangana.

Piunga Ba Bonga A Pau
The New Testament in the Mengen Language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Mengen long Niugini

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mengen

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-01-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

3238a1a0-2fbe-509b-b9f0-e310db3d0d43